2/228 ■ Februarie 2022 ■ Anul XX

Cafeneaua literară

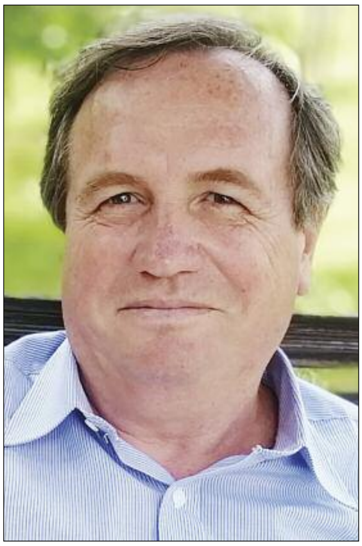
Edward Hopper

suplimment ARTE POETICE

Robert ALTER - ARTA NARAȚIUNII BIBLICE

Liviu PENDEFUNDA - Poezii

Vasile BAGHIU

Se simte o emoţie complicată în aer

Se simte o emoţie complicată
în aer,
un fel de stare de urgenţă
care se infiltrează încet, aici jos,
printre firele de iarbă,
care nu pare să fie, totuşi,
decât o schimbare normală
de anotimp,
întotdeauna mai adevărată în noi
decât afară,
răbdătoare,
să înţelegem câtuşi de puţin
din ce se întâmplă şi se petrece,
şi mai ales să facem ca lucrurile
să avanseze,
fie şi în felul lor lipsit de grabă.
La drept vorbind, rămânem
în urmă,
e limpede,
însă acum măcar avem noroc,
din nou,
de plaja infinită a posibilităţilor
şi de fascinanta
gamă de instrumente la zi,
plus experienţele individuale
de viaţă,
plus dorinţa universală
de a respira,
căreia oricum, se ştie,
nimic nu i-a stat niciodată în cale.

Oraşe noi, străzi paupere

Oraşe noi, străzi paupere,
bulevarde care caută
ieşiri salvatoare,
parcuri de distracţii şi umbre,
lume zâmbitoare sub măşti,
un carusel de călătorie
în care poţi să te laşi
în voia rotirii
şi să vorbeşti empatic, răbdător,
cu propriile gânduri,
cum ai ocroti cu mâinile
flacăra unei lumânări
în adierea subţire a timpului.

Este de ajuns să ningă

Este de ajuns să ningă
şi bucuria se împarte egal, tuturor,
mai puţin celor fără adăpost
şi singuri,
pentru că nimic
nu este perfect niciodată
în lumea noastră magică
în care frumuseţea
poate fi rănită
de durere şi suferinţă.

Trăim şi din fragmente de stări

Trăim şi din fragmente de stări,
nu doar din situaţii legate,
pentru că sensul căutat
se poate ivi şi aşa
din cerul senin de *pe-ntinsele ape*,
din situaţii fără absolut
niciun înţeles,
cum avem parte
şi în aceste timpuri
în care *vreme trece, vreme vine*
şi *toate-s vechi şi nouă toate*,
plus ceva ce încă nu e
chiar foarte uşor de spus
în cuvinte
şi nici de prins în vreo formă
de artă,
aşa că abandonăm,
trecem pe modul indiferent
sau lăsăm pur şi simplu
totul la voia întâmplării.

Este doar amintirea limpede

Este doar amintirea limpede,
ca o creangă ninsă
în locuri îndepărtate, străine,
ca o cetină atinsă în fugă
de holograme ale serii,
în lumină albă de lună,
când totul pare să aducă uimitor
a timp curgător
prin sclipire clipocitoare
de ferestre în sărbătoare.

Ştiinţa ne asigură de precizie

Ştiinţa ne asigură de precizie,
chiar şi în măsurarea
sentimentelor,
numai că viaţa aduce în faţă
mereu
situaţii blurate,
plus indecizie,
plus nepricepere în rezolvarea
de probleme
şi mai multe frici
pe diverse niveluri,
compensate uneori de intuiţie
şi de infinita putere de adaptare
la tot ce pare nou
şi este de fapt procesat
în malaxorul universal
de surprize,
anume pentru noi,
cu mult timp înainte.

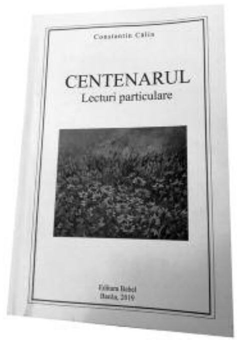
Semne ale timpului

Semne ale timpului pot fi
şi acei îndepărtaţi
“nori lungi pe şesuri”,
deşi e mai complicat aici
pe pământ,
unde totul se măsoară
în alte unităţi,
unde fazele de cădere
sunt atât de ale noastre
încât nu le mai vedem,
iar bucuriile se topesc
în “spuma zilelor”,
pe terase cu spontane izbucniri
de râs
din toată inima,
în mall-uri sclipitoare
cu scări rulante urcând la infinit,
în parcuri de distracţii
unde există cu adevărat şansa
de a uita
pentru o clipă,
atât cât roata se întoarce
măcar o dată pentru fiecare.

Să fii departe de casă

Să fii departe de casă
la început de an,
uitat, pierdut, ieşit din reţele,
o bucată de poezie nescrisă încă,
trăită doar,
destinată până la urmă
fluxului de stări pe toată gama
şi accelerate într-un tunel
în care se încearcă
prinderea particulei elementare
care stă la baza fericirii.

Umbrele unui centenar

Un eveniment istoric de seamă poate conține complexități, episoade contradictorii, derivații dezagreabile care scapă în timp conștiinței publice. Perspectiva păstrează exclusiv contururile sale de căpetenie, idealizatoare. O analiză atentă e în măsură a aduce la suprafață ceea ce părea scufundat în uitare, completînd prin expresivitatea detaliului ansamblul monumental. E ceea ce întreprinde **Constantin Călin*** luînd în vizor centenarul Marii Uniri, pe care l-am marcat nu demult. Două precizări cu gust analogic pe care ni le oferă circumscriu moralmente factura laborioasei d-sale reconstituiri: „Am pornit (...) precum un reporter, ca și cum evenimentele despre care voi scrie s-au întîmplat ieri și sunt încă nedeslușite". Ca și: „Aidoma pasionaților de «vînat mărunt», m-am concentrat asupra amănuntelor. Puse sub lupa atenției, din ele se profilează un «inedit» ce merită relevat".

„Drumul spre Alba Iulia", precum spre o Mecca a istoriei naționale, n-a fost ușor, început în 1917, la Odessa, „unde se adunaseră o parte din refugiații români, spre a trece apoi pe la Chișinău, Akerman, Cernăuți, Oradea". Reprezentînd o „verificare a sufletelor", Unirea a avut tangențe inclusiv cu români „slabi de înger", „oameni mici ai zilelor mari". De pildă, maramureșeanul Petru Mihali, care nu mai știa limba română și care n-a ezitat a declara în parlamentul maghiar că românii „vor să rămînă mai departe credincioși națiunii ungare". Ca și bucovineanul Aurel Onciul, care, prevalîndu-se de jurămîntul acordat ultimului împărat al Austro-Ungariei, aprecia că românii „n-ar avea ce să caute" în Bucovina. Nu de puține ori teza libertății etnice a creat tensiuni între grupurile în cauză. Pantelimon Halippa își amintea: „Întîi am fost prieteni cu ucrainienii, căci aveau același scop, dar mai tîrziu, după ce și-au atins scopul, și-au aruncat privirile asupra Basarabiei". Nici reformele solemn anunțate inițial nu au fost traduse în fapt. Preciza Nicolae Iorga: „«Hotărîrile de la Alba Iulia», stipulate în «Rezoluțiune», n-au fost aplicate în termenii promiși. În ele se vorbea, de pildă, de «reformă agrară radicală», astfel ca țăranul «să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atît cît s-o poată munci el și familia lui», și de faptul ca «muncitorimii industriale» să i se asigure «aceleași drepturi și avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state din Apus»".

O imprevizibilă lipsă de coeziune a factorilor politici intervenea în chip nefast. Cezar Petrescu formula un mîhnit reproș: „Minunea Unirii s-a săvîrșit într-o însuflețire pe care am uitat-o prea repede, după cum prea repede am uitat durerile în care a fost pregătită. După zece ani, puși față în față cu sufletele noastre, mulți dintre noi am avea cuvînt să ne mustrăm pentru atîtea jurăminte pe care le-am călcat și pentru atîtea făgăduieli pe care le-am uitat". Cum să nu reflectăm la starea de lucruri de atunci, similară în atîtea privințe cu ceea ce s-a petrecut la noi în perioada de după 1989? Nu au o stranie rezonanță actuală rîndurile deploratoare ale lui Nichifor Crainic: „Toată politica noastră în această vreme a fost o gălăgie asurzitoare, o zavistie formidabilă, o dușmănie a tuturor împotriva tuturor. Ne-am sfîșiat unii pe alții de parcă n-am fi fost oameni, ci cîini turbați"?

La rîndul său, Octavian Goga atinge punctul vulnerabil al tentației pecuniare, menționînd „preocupările materiale" ale noii protipendade ce alerga „după zgomotul zarafilor". Festivismul pompos al „comemorărilor", al inaugurării de monumente și troițe îl ofusca pe Perpessicius: „Cine s-a strecurat printre cimitire și abatorii de spital a fost fericit și a luat-o da capo. A, desigur, jurnalele, ordinele de zi, literatura războinică au aruncat în circulație destule locuri comune și fiecare și-a făcut o mică provizie pentru zile mari. Cultul Eroului necunoscut? Cu plăcere, hai să-i depunem o coroană pe scumpa lui lespede! Victimele de război? O, bieții oameni, și dă-i cu lacrimi, dă-i cu discursuri, și dă-i cu bezele! Cam asta e tot. Ce-a căzut printre degete, din 1918 și pînă astăzi, nu face decît să confirme lipsa oricărei conștiințe naționale". G. Călinescu consemna „Politica noastră de aprigi cupidități", iar Ion Agârbiceanu indica declinul mediului tradițional, unde „bătrînii Bisericii" nu mai găsesc atmosfera prielnică din pricina „politicianismului introdus și la sate".

O sărăcie lucie se înstăpînea cu repeziciune în mediul rural, astfel că, după datele comunicate de Consiliul Superior al Agriculturii, în mult-elogiatul an 1938, existau 250.000 de gospodării țărănești fără nici o găină, 1.500.000 fără un porc, iar, după cum aflăm dintr-o altă sursă, consumul de carne anual înscria incredibila proporție de 2,87 kg. pe cap de locuitor. Așadar, o tristă cortină demagogică s-a tras peste trecut, cînd am evocat Marea Unire în termeni exclusiv luminiscenți, ca și cînd n-am dori să provocăm prezentul postdecembrist. Complementar decepționant, prin similitudini cu ceea ce ne-a înfățișat trecutul.

Istoria pare a se repeta. Oare certurile politice sonore nu țin și azi afișul? Oare nu avem un egotism arivist și lacom, în vreme ce categorii ale populației se văd abandonate mizeriei? Condeiul lui Constantin Călin trage concluzia disidentă: „Poziția din care am celebrat Unirea n-are legătură cu adevăratul nostru statut, care nu mai e acela de «lider regional», cum am fost la începutul celuilalt secol. Centenarul ar fi trebuit să fie ocazia pentru o lecție de realism, care să ne trezească, să ne «deștepte». Să ne polarizeze sufletește, să ne învioreze. N-a fost! Cert, am decăzut; ce facem însă ca să renaștem? Cum schimbăm atmosfera socială? Cum alungăm decepționismul dat de faptul că, în general, «lucrurile merg într-o direcție greșită»? Suntem îndeajuns de lămuriți asupra aspirațiilor noastre? Iar șirul întrebărilor grave – pentru mulți – nu se oprește aici...". Cum l-am putea contrazice?

Gheorghe GRIGURCU

* Constantin Călin: **Centenarul. Lecturi particulare,** Editura Babel, 2019, 180 p.

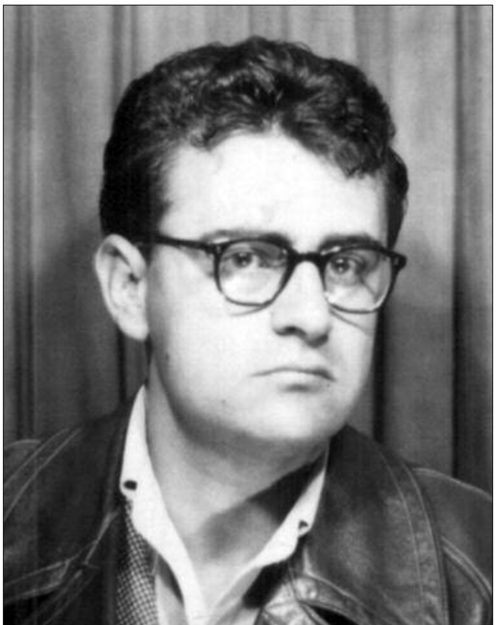
Generația ’60, generația socialismului

După ,,defectarea’’ ideologică şi dispariţia brutală şi extrem de prematură a lui Nicolae Labiş, regimul teroristo-comunist avea urgentă nevoie să demonstreze că noua societate produce nu doar fabrici şi geaseuri, ci şi o nouă literatură, una chemată să dea seamă de minunata viaţă a ,,omului nou’’. Speranţa era acum legată de tinerii şcoliţi în facultate, după cvasi-eşecul aşa-zisei Şcoli (proletare) de Literatură ,,Mihai Eminescu’’, în condiţiile în care elitele literelor române, cu câteva excepţii, sufereau cumplit ori mureau în temniţe. Aşa a apărut celebra generaţie ’60, un mit moşit şi abil întreţinut de propaganda comunistă multă vreme.

Ion Gheorghe, de la proletcultism la ambasada de la Beijing

Ion Gheorghe avea cele mai importante studii în spate (Liceul Șaguna”, Institutul pedagogic) înainte de a deveni elev al Școlii de literatură „Mihai Eminescu” din București; Marin Ioniță avea dreptate, în volumul său „Fabrica de scriitori”, când amintea spusa unui Sadoveanu: „vor ieși pe poarta asta câți poeți au intrat!”

În lipsa memoriilor lui Ion Gheorghe, putem presupune că a început să scrie versuri încă din timpul liceului, altfel nu se explică înscrierea sa la Școala de literatură „Mihai Eminescu”. Debutul absolut e în revista „Tânărul scriitor”. Ce-i drept, provenea dintr-o familie săracă, de agricultori, iar Școala de Literatură oferea burse, o cantină bună, ba chiar și salarii. O fi fost un motiv...

S-a stins din viață la 12 octombrie 2021, la vârsta de 86 de ani, într-un spital din Capitală.

Debutează cu volumul „Pîine și sare”, în 1957, un roman în versuri total proletcultiste. E de apreciat, totuși, imaginația scriitorului, la acele vremuri. Poemul/romanul în versuri e jalnic, dar povestește cum s-a petrecut colectivizarea:

Chiar tovarășul Ihale,
Activist, știind să-ndrume,
Lua și el, când lua, la vale
Și-avea multă sare-n glume...

Ce e drept, glumea cu anii.
Într-o zi,-ntr-un răzleț
Vede-un popă cu-n hârleț
Pe sub poalele sutanii.

Ce-a mai rîs! Și-aduce-aminte
Cum făcuse cu șolticul:
- Jos rochița, jos, părinte,
Că se vede polonicul!

Cu servieta la subsoară
Azi vorbind la activiști,
Deși crunt, cu ochii triști,
A glumit a doua oară....

Mai târziu, Ion Gheorghe încearcă să recupereze terenul, să devină un poet important, după deschiderea lansată de Nichita Stănescu și Marin Sorescu. Își găsește un teritoriu propriu. A dominat vreo două decenii poezia românească, până când este trecut sub tăcere. Laurențiu Ulici nici nu-l menționează în istoria sa. Alex Ștefănescu e mai îngăduitor, în sensul că-l menționează, dar necruțător: „Prima sa carte este puerilă și lipsită de valoare literară” (p. 429). Și totuși, Alex Ștefănescu e de părere că prin volumul „Nopți de lună pe Oceanul Atlantic - Scrisorile esențiale”,

Ion Gheorghe poate sta alături de Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru! Haideți, d-le Ștefănescu, sunteți om bun, dar nici chiar așa!

Și eu am căzut în plasă, ce-i drept. Nu știam cine e și ce a făcut Ion Gheorghe în tinerețe, în anii '50-'60, când era pe val. I-am cumpărat volumele „Joaca jocului", „Și mai joaca jocului", apoi „Zalmoksiile". Era altceva acolo, un joc de limbaj și de idei care mi-a plăcut.

Până am aflat, de la Radio „Europa liberă", că Ion Gheorghe l-a plagiat pe Lao Tse. Dorin Tudoran a dat un drept la replică, în „Luceafărul", pe acest subiect, dar a fost cenzurat. Dar, pe căile sale obscure, Dorin Tudoran și-a prezentat punctul de vedere la „Europa liberă". Așa s-a terminat cariera poetică a lui Ion Gheorghe, cu un amărât de plagiat (reparat de către sine, în volumul „Zicere de zicere", în care publică poeziile lui Lao Tse, recunoscându-și, indirect, plagiatul).

Critica literară a fost și nu a fost îngăduitoare cu Ion Gheorghe. Marin Mincu, în volumul său „O panoramă critică a poeziei române din secolul al XX-lea" (2007), spune că „Ion Gheorghe este un mare poet a cărui biografie, asumată orgolios, îi dăunează operei, îndepărtându-l vremelnic de public și de critică". Marin Mincu pune punctul pe i: „Figură paradigmatică a poeziei actuale, posesorul unei opere durabile, de o forță a expresiei misionare ieșite din comun, autorul <Scrisorilor esențiale>, al <Megaliticilor> și al <Elegiilor politice> este contestat aproape de toată lumea pentru îndârjirea cu care își proclamă <crezul comunist>".

E lăudat, curios, și de Ion Pop: „un foarte ambițios program poetic... unul dintre cele mai ambițioase și cuprinzătoare ale generației". Ca și de Ion Negoițescu („Bine organizat pe cicluri ce se dovedesc etape gândite... lirismul lui Ion Gheorghe e programatic"). A, pe Ion Gheorghe îl mai laudă și Eugen Simion, G. Dimisianu, L. Rusu, C. Stănescu, P. Poantă, L. Raicu, M. Martin, H. Zalis, V. Cristea - toată floarea cea vestită a criticii române. Unde e Ion Gheorghe astăzi? Sigur, în biblioteci, avea tiraje fabuloase, nu în conștiința publică.

Ce-i drept, în 1965, Ion Gheorghe vizitează Cuba și Republica Democrată Vietnam, după care scrie „Scrisori esențiale" și primește Premiul U.S.R. și al Academiei Române.

Până la descoperirea plagiatului. Cariera sa părea a se fi încheiat. Nicolae Manolescu, în „Istoria sa critică", menționează faptul că „abia cu a cincea carte, <Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic>, Ion Gheorghe se eliberează de realismul socialist, considerând <Zoosophia> cea mai bună carte a sa, deși alunecă încet spre fantasmagoriile arheologice ale lui Nicolae Densușianu" (deși, *n.m.,* era un protocronist notoriu). Manolescu nu are dreptate. Ion Gheorghe se va dezlănțui, prin revista „România Mare" a lui Vadim, pe marile sale teme protocroniste.

E lăudat pentru „Elegiile politice", din 1980, care cunosc trei ediții. Mai nimic nu e poezie, ci doar politică multă, comunistă, desigur:

Inginerii poiectanți le-au numit rutiere;
Rutiere le-au zis toți. Dar ruta lor
N-o știe nici-un zeu. Ele trebuie să treacă.
Au fost măsurate cu toate riglele și compasurile
Să treacă pe sub ferestrele mele. Să pârâie cât
Mai tare, să lase fum cât mai mult.
Zgomot lung și puternic să se-audă cale
De cinci zei când vin încoace. Și iarăși
Cale de cinci zei fug când fug încolo.

Acelea pe care inginerii le-au numit rutiere;
Rutiere le-au zis și politicienii. Dar ruta lor
Este-n schimbare de la zi la zi, de la ordin
La ordin... („Trec tractoare")

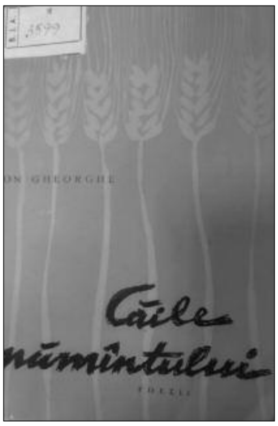
***

Sunt revoluționari și-au făcut revoluție;
Cucerirea puterii, păstrarea puterii.
Au schimbat toate: ale pământului
Și-ale mașinilor - au fost puse-ntr-alte
Desprinderi. E bine, e rău, nu putem
Să cunoaștem. Dar viețile oamenilor,
Se ivesc, ajung în deplină formă a tuturor
Bucuriilor și dezamăgirii.
În datinele și-mprejurările ce le-au conceput
Revoluționarii-n putere. („Artă poetică și politică", p. 222)

Și totuși, după 1990, Ion Gheorghe e pe cai mari, deși nu mai scrie nimic (doar la Vadim). În 1992, ajunge funcționar la Ministerul Culturii (nu mai știu cine era ministru), iar apoi e numit, între 1994-1996, atașat cultural la Ambasada României la Beijing. Trăiască protocronismul și comunismul, pentru că reprezentanții lor sunt lăudați și premiați! A căzut beleaua pe Adrian Păunescu și Vadim, ok. Dar cu restul ce facem?

Jean DUMITRAȘCU

„Culoarea fricii se schimbă după fiecare deceniu”

I.D. SÎRBU, „TESTUL” RECITIRII

(Urmare din nr. trecut)

La slujbă, la ICRAL-ul „dătător de pâine”, directorul Roşculeţ, bolnav de *cezarie*, invocând „reumatismul patriotic, brigadieresc”, îi va cere să semneze formulare de scăzământ pentru materiale „volatilizate”. Desigur, va refuza, cu bănuitele consecinţe. La crâşmă sau în Luncă, învăţatul Mefisto-bufonul, un cărturar carpatin, trecut prin *calvarie*, îşi oferă prolegomenele, făcând paralela cu dogmele setoase de sânge. Mentorul Mefisto (Lucian Lupaşcu), lucrând la un tratat de luciditate practică, printre predici de cârciumă şi prelegeri silvane, crede că amăgim Răul (şi „ocupaţiile streine”) *povestind*. Ploşniţele, ca „istorie şi studiu”, sunt un *simbol-simptom*, procurând desfăşurări hermeneutice şi lecţii de filosofie („musonice”), fascinând pe inginerul-entomolog amator; veritabile Symposioane, cu filosofi de pahar şi „savanţi de puşcărie”, ortacii de cârciumă slujind „triunghiul suprem”, decretat de angelicul profesor Mefisto: „mâncare, speranţă, minciună”. Adică bârfa inteligentă, liberă, printre otrăvuri, „în iadul de fum şi gălăgie” (Bufetul 13, de pildă). Toate se petrec într-un „an de întorsură”, cu acel Raport secret hruşciovist, văzut / sperat ca un „eveniment cosmic”, vestind trezirea din somnul dogmatic. Un Ilie Ursu înţelege puşcăria ca „act de destin”, cunoscându-l pe Pătru *acolo*. Şi cere „economie de vorbe mari”, trezind „amintiri târzielnice”. Apare, la un ospăţ iudeo-creştin (ca „masă de taină şi pace”), şi puternicul Alfons Vulcu (Lupu, în slavonă), fost Aaron, cu o copilărie „foarte rabinică”. Acum, domn şi tovarăş, rabin şi comisar patronează predarea bibliotecii evreieşti, ocupându-se de probleme de cultură şi ateism, cu un frate Wolf, ştab în RDG. Mefisto preia biblioteca în custodie, prilej de alte divagaţii filosoficeşti într-un oraş balcanic, „pur valah şi ortodox în toate”. Iar Preoteasa Cătălina, ca „bazilee vârstnică”, vorbind criptic, este o fostă actriţă (schizofrenică), găzduită la căminul *Renaşterea* al arhiepiscopiei; va profeţi, printre atâtea elucubraţii, venirea LUI. Lupul va coborî în Cetate, de regulă în fiecare veac o dată; dar, în „semnul de întorsură”, prin condensarea istoriei, va sosi la zece ani, împiedicând „întoarcerea la tăcere şi frică”. Or, sensul – ne anunţă solemn Preoteasa – e „mai important decât evenimentul”, lupanul „întorcând oraşul pe dos”.

Foiesc şi alte personaje pitoreşti, figuri stranii în acest univers al declasaţilor: Mihai Pascaly, ajuns zugrav-vopsitor după o „reabilitare de clasă”, contele Adam Lendvay, Deliu-Piatră şi verişoarele de la Lupşa, doctorul Petrică-Sandu, văzând în ploşniţe un *simbol-alarmă*. Şi, mai ales, Ana, de o frumuseţe ireală, mută, temătoare de lume, cu mers plutitor, „culegându-l” pe Ion Lupu-Cain, „un încornorat magnific”, mântuindu-l de frică. Aici încolţeşte un splendid roman erotic; despărţindu-se de otrăvurile trecutului, Ion Lupu „reintră în rost”, odată cu iubirea pentru Ana. Iar Ana, umbră şi taină, cunoaşte miracolul apropierii, căutând „urma cuvintelor”, promiţând „vise de viitor”. Şi lepădându-se de „graiul mut”, ieşind din lunga tăcere, izbăvită prin venirea lupului. Prin contele Adam, maior în armata engleză, prozatorul dezvoltă problema maghiară, cu ocoluri savante, sugerând o pace istorică. Asistăm la simpozioane monahiceşti stropite cu „vin ceresc”; doi inspectori „cu folclorul” (adică un cuplu de securişti) sunt ubicui, apare episodic fosta secretară Lidia Steriade, făcând jocurile de culise. Peste toate parantezele anecdotice curge, însă, un eseism sclipitor, cu lungimi, uneori, supărătoare, oferind lecţii de filosofia istoriei: despre un neam „pădureţ”, fără noroc în istorie, „nu prea talentat în Revoluţii”; cu retrageri melcoide, învăţând umilinţa şi răbdarea, trăind „în plină lupenie”, săvârşind eroarea de a ieşi din codru (conform teoriei ieromonahului Simeon, cu cele trei trepte: melc, lup, miel). Buchisind acum abecedarul Revoluţiei, istoria dovedindu-se, la un *popor-victimă*, „repetentă la materialismul ştiinţific”.

De contagioasă frenezie intelectuală, cu „chei” la îndemână, cu dizertaţii purtând ecouri blagiene (puse, indistinct, în gura tuturor personajelor), cu amuzante jonglerii verbale şi inflexiuni ironice (într-un roman văduvit de umor), *Lupul şi catedrala* putea fi marele roman al „obsedantului deceniu”. El vorbeşte despre *dorinţa de schimbare* în acel an „de întorsură” şi, deopotrivă, despre *moartea speranţei*, capitolul final, recuperat, fiind lămuritor. Fără cosmetizări şi „spor de eroism”, *Lupul şi catedrala* rămâne, sublinia T. Urian, „una din cărţile majore ale literaturii române” (Urian 2000 : 29). Şi, desigur, îi dăm dreptate. Chiar dacă unele rezerve pot fi formulate, fără false pudori analitice. Alegoric, sufocat de eseism, romanul, previzibil, abundă în comentarii acide: filosofia se reduce la cele patru legi din broşura lui Stalin, clasicii ne asigură recolta de „idei de rezervă”, invazia ploşniţelor (insomniile-cimex) e asemuită cu o „ocupaţie străină”, Revoluţia Mondială e o amestecătură, o „fiertură istorică”. În fine, „roirea” ţiganilor, un carnaval bizar iscat de un popor „pestriţ şi agitat”, dacă ar fi judecată de inclemenţii procurori ai *corectitudinii politice*, ar provoca, azi, un val de reproşuri vehemente.

Roman-eseu, de un impresionant debit, risipind filosofeme, cu largi digresiuni ale moralistului Sîrbu, mereu dezinvolt, capabil de fantazare, desfăşurând o erudiţie jucăuşă, îmbibată, însă, de pesimism, *Lupul şi catedrala* foloseşte, se înţelege, simbolistica lupului (mântuitor), înrădăcinată în tradiţia folclorică şi patristică, venită din arhaitatea geto-dacică, cu rol magico-mitic. Pentru un „popor al munţilor şi al pădurilor”, trăitor „în plină lupenie”, cum glăsuia ieromonahul Simion, el poate reprezenta, după Eliade, „simbolul fugarului” (gonit, vânat). Exploatând fabulos onomastica, *Lupul personagial* devine, la Sîrbu, „simbolul rezistenţei” (Oprea 2016 : 52). Dar Ion Lupu (falsul Ezechiel), ca inginer necopt, înfricoşat, chemat la Cadre, implicat în procesul lui Pătru (în povestea celor trei brazi), prezent – alături de mentorul Mefisto / Lucian Lupaşcu – în chefuri proletare, la beţii cu rom şi filosofie, are „revelaţia erorii”. Poartă povara vinovăţiei, „trădându-l” pe Pătru, ratează reabilitarea, chiar dacă va depune o cerere de intrare în Partid, este / se vrea „angajat al prezentului”, deşi marginalizat. Încât romanul vorbeşte despre

o existenţă ratată, fiind un roman al crizei şi al iniţierii. Dacă insomniacul inginer, traversând un proces iniţiatic, se descoperă pe sine, lupul (animalul totemic), venit prea devreme, semnifică – pe fundalul speratului „dezgheţ" – o speranţă ucisă. Finalul („ne aştepta o maşină"), în acei ani negri, nu lasă loc echivocului. Fostul cerchist, inadaptat, virând spre proză, s-a mântuit de frică (de „frica de frică"). *Lupul şi catedrala* probează ambitusul scriitorului, intrând, credem, pe lista celor „trei cărţi grele pentru post-mortem", cum se confesa epistolar, la 27 decembrie 1986, Dorinei Al. George. Chiar dacă, într-o scrisoare trimisă lui D. Velea (la 4 noiembrie 1986), contrazicându-se, deja îndoindu-se de apariţia antumă, se întreba dacă romanul ar fi „o idioţenie" sau „o capodoperă neavenită", descoperită şi comentată după dispariţia sa. De covârşitoare gravitate scriitoricească, paginile lui I.D. Sîrbu, de la proza sentimental-empatică la cea ironic-sarcastică, stratificată, sau la memoriile „sublim-umilitoare", sunt o (altă) *spovedanie a unui învins*, triumfând prin operă.

Însuşi I.D. Sîrbu, într-o „definiţie" personală, ne anunţa că lucrează la *opera postumă* (sperată „onorabilă"), îndrăznind a crede că vom ieşi din „tunelul timpului crepuscular", instaurând ratarea generală. Doar „scăparea de frică" ne-ar asigura mântuirea. I.D. Sîrbu, se ştie, a refuzat pactizarea, nesemnând „micul contract cu diavolul". Nu putem vorbi, însă, de o rezistenţă făţişă şi, pe bună dreptate, Ioan Lascu demonstra „spiritul anticomunist al operei" (Lascu 2014 : 62). Mai mult, Clara Mareş, analizând „tiparele comportamentale" ale triunghiului cerchist (Doinaş, Negoiţescu, Sîrbu), sublinia că ultimul a ales „calea morală" (Mareş 2014 : 88), faţă de un Doinaş, sârguincios în a-şi îndeplini rolul (cel de a reveni în prim-planul vieţii literare), ori comparativ cu Nego, livrând note fără „interes operativ". În consecinţă, I.D. Sîrbu „refuză şi plăteşte" (Mareş 2014 : 91). Iar exerciţiile sale „de dezgolire" denunţă, cu tentă pamfletară, o lume „îndemonită", anulând distopic „versiunea de basm" a propagandei, limba fiind „un mijloc de ascundere". Sunt, negreşit, exerciţii de luciditate pe suport ideologic, acuzând „misterul duplicităţii", timpul subistoric, frica-matrice etc., în aşa-zisul prizonierat oltenesc, blamat cu vervă sarcastică. Aterizat „pe viaţă", în vara anului 1964, în „izolatorul" craiovean, „o lume europeană şi nu prea", Sîrbu îl înţelege / îl simte ca loc de surghiun şi îl tratează în consecinţă, insula oltenească fiind „afurisită, ticăloasă, şmecheră". Trasă într-o grotescă antiutopie, această *lume aparte* / „terra deserta", cum scria într-o „epistolie din pustiu" (v. scrisoarea-pamflet către „colegul din Capitală", în *Manuscriptum*, nr. 1-4/2012), se răsfaţă într-un dilatat eseu moral, dar suferă de „o localizare excesivă" (Oprea 2016 : 195). În fond, într-o „spovedanie neputincioasă", I.D. Sîrbu incriminează, cu sarcasm hohotitor şi defulare filosofică, cu o inconfundabilă expresivitate, chiar bolile fiinţei româneşti: comportamentul melcoid, tăcerea laşă, ipocrizia rentabilă într-o lume tranzacţională, trăind „la spatele lui Dumnezeu şi al Europei". Sîrbu dorea un suflet confesor, bogatul corpus epistolar fiind, o recunoştea, *prologul* unor eventuale cărţi, denunţând „moravurile din Valachia". Iar *pamfletul* era o soluţie de a umple „lacunele Istoriei" într-o *Rinocerie* decuplată.

Descoperim, pe lângă proiectele ridicol-utopice (prin 1968 se gândea la o revistă *Sinteze / Europolis*, scrisă de foşti puşcăriaşi, plus D. Ghişe ca pavăză), numeroase inserţiuni vizionare, confirmate azi. La porţile Orientului, unde „nimic nu se vomează, totul se înghite", Universităţile devin „din ce în ce mai populare", populate de haiduci „cu licenţe în drept"; lupta de clasă se metamorfozează, în secolul nostru, în disputa dintre umanişti şi tehnocraţi; în fine, Europa, deraiată, în anemie sufletească, cunoaşte un avansat „grad de tâmpire şi bunăstare", euforizată de *Gipsy-Cola*. Om de educaţie europeană, I.D. Sîrbu evocă bibliotecile genopoliene şi profesorii „grei" din *anterioara sa existenţă*. Acceptând „diviziunea funcţiilor şi valorilor" în organismul european, noi, ca „atleţi ai băşcăliei", de farmec levantin, cinstind delaţiunea şi peşcheşul, trăim într-o „autoocupaţie autogestionată" (*autocolonizare*, în limbaj sociologic). Sau cum scrie / recunoaşte însuşi Sîrbu, într-o scrisoare din 10 octombrie 1988: „nu trăiesc la capătul Europei, ci la sfârşitul ei". Clasicizat aproape (dar cu rezerve), cu o biografie exemplară, dezaprobând „scriitura artistă", I.D. Sîrbu, se spune, e *viu* prin literatura confesivă (Jurnalul şi epistolarul) şi, desigur, prin romanul eseistic *Adio, Europa!*, construit, cum s-a observat, „pe tiparele distopiei". Surprinzător, *Lupul şi catedrala* lipseşte din acest bilanţ. Un radicalism disimulat, nutrind vagi speranţe de umanizare a regimului, deplângând *aşteptarea*, statul pe tuşă, ticăloşirea etc., împiedicând rezolvarea problemelor din „cazanul" autohton, răzbătea din acel manuscris amânat, rătăcit, recuperat, vituperant politic. Viitoarele revizuiri ale literaturii din perioada comunistă vor trebui „să-i facă dreptate" scriitorului. Împuşcarea lupului înseamnă, desigur, în plan simbolic, „moartea speranţei". Or, simbolistica lupului totemic în formula unui realism metafizic, iniţiatic, cu sugestii blagiene, îngăduie o lectură din unghiul posibilei mântuiri (Oprea 2016 : 49), „lupul singuratic", cum a fost văzut autorul de concitadinul Jean Băileşteanu, devenind – prin dezvăluirea postumelor – un „lup sarcastic" (cf. Sorin Lavric).

*

S-ar cuveni, aici, o mai largă cuprindere asupra condiţiei romanului politic. Fiindcă, la noi, cum bine se ştie, literatura a premers sociologiei; fireşte, fără a o înlocui, oferind, însă, „mărturii sociologice", prin „fotografiere" ficţionalizată. Şi, desigur, prin veghea şi filtrul cenzurii în defunctul regim. Să reamintim că era vorba de *o literatură cu doi destinatari*: *Cenzura* (generalizată, anonimă, „în trepte", interdictivă, prescriptivă, fluctuantă, în funcţie de „şurubul ideologic") şi *Publicul* (stratificat, complice, cu libertate de receptare, decodând mesajul „anvelopat", trăitor într-o societate schizoidă, malformată). Cenzura, ca *instituţie-pivot*, era „parte a ideologiei totalitare", constata Dan Culcer. Esteticul s-a dovedit *o funcţie de context*, ţinând de strategia adaptării, „ecranând" potenţialul subversiv. Dar „eroismul" estetic nu putea funcţiona ca operator ideologic. Deşi sfida pedagogia dogmatică, ieşind din chingile realismului socialist, romanul politic îşi dezvăluia, fatalmente, limitele. Proza obsedantului deceniu venea pe un loc gol şi era, în epocă, necesară. Ca „specie fără trecut", incriminând istoria apropiată (trecutul dejist), ea a fost citită, sub paravan ficţional, în grilă politică, implicând „contribuţia" cititorilor. Dar scrisul „pe dedesubt", esopismul, „cultul şopârlei", literatura acrobatică etc., impuneau un cifru stilistic, livrând – între veridicitate şi concesivitate – fragmente de adevăr sub lustru estetic. Formula manolesciană - „câtă artă, atâta curaj" - salva aparenţele; râvna literaturităţii, mesajul aluziv, învăluit, anvelopat, limbajul criptic asigurau un plus de rafinament prin „efectul de recunoaştere". Strategia obliga, însă, la autocenzură şi se bucura de complicitatea cititorilor, orice operă fiind „zămislită în trei", pe traseul scriitor-cenzor-cititor, cum observase Eugen Negrici.

Romanul politic suplinea un gol informaţional, când literatura noastră istoriografică şi sociologică era timidă. Încât, preluând alte sarcini, folosind uneltele reportajului, devenind *gen eficient*, romanul obsedantului deceniu nu a pregătit doar cererea; el a trecut în fruntea ofertei, absorbit rapid de piaţa literară, răspunzând orizontului de aşteptare. Prin abuz şi clişeu, a încurajat o literatură facilă, întreţinând un nou schematism, hrănit de un curaj confortabil. E adevărat, martorii epocii folosesc un „filtru existenţial de lectură". Alte serii de cititori, cei care vor veni, vor reproşa, probabil, stricta „datare" a ofertei romaneşti, prea îndatorată unei istorii

factuale, fără a fi, totuşi, şi un fidel document de epocă. În fond, proza justiţiară, şi ea controlată, cauţionată ideologic, vădea un *curaj retrospectiv*, pozitivând prezentul în numele unui trecut dezavuabil (erori, excese), risipind „fărâme de adevăr”. Până la urmă, parazitând inflaţionar o temă şi mixând subversivitatea (acrobatică, esopică) cu oportunismul productiv.

*

Cu *Ultimele*... (Editura *Măiastra*, 2020), Toma Velici, îngrijind volumul, semnând notele, referinţele critice şi indicele de nume, ne pune la îndemână scrisori, pagini de jurnal, însemnări spitaliceşti, înregistrări audio din lunile din urmă ale lui Ion D. Sîrbu; adică fragmente dintr-un preconizat volum de *Memorii* (mereu amânat), botezat *Depun mărturie*, în care prozatorul intenţiona să povestească „tot ce ştie despre această Apocalipsă”. Or, cel care optase „pentru morală, nu pentru carieră” (cum mărturisea într-un interviu), apăsat de vestea neagră („Rea-vestirea” oncologică), chinuit de cărţile nescrise, se eliberase acum de literatură (cf. scrisoarea către V. Nemoianu, din 3 iunie 1989). Bătrânului soldat, ajuns pe „ultima turnantă”, îi dispăruse „pofta de a scrie şi de a simţi literar”.

Răsărit din matricea petrileană, cu traiectorie frântă şi râs proletarian, cu „proze tardive” (cf. M. Zamfir), valorizate preponderent politic, I.D. Sîrbu a provocat o impresionantă bibliografie critică, inclusiv o avalanşă de doctorate. Vocea lui, într-adevăr, „nu a strigat în pustiu” (Lascu 2014 : 9). Sforţările revizioniste au evidenţiat, cu deosebire, „preţul omului”, urmând ca opera (de potenţial canonic), în pofida startului cuminte, să aştepte, pe talgerele posterităţii, o dreaptă judecată, potolind excesele.

Adrian Dinu RACHIERU

NOTE:

Marian Barbu (1995) : Marian Barbu, *Credinţa în nemurirea operei*, în *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, Editura *Scrisul Românesc*, Craiova.

Mihai Barbu (2010) : Mihai Barbu, *Convorbiri cu dl. Gary* (II), în Dosar *Apostrof*, nr. 9 (244)/2010, Anul XXI.

Goldiş (2014) : Alex Goldiş, *Mărturia la cele două capete ale totalitarismului*, în *Cultura*, nr. 30-31/21 august.

Lascu (2014) : Ioan Lascu (coordonator), *Caietele Colocviului Naţional Ion D. Sîrbu*, Editura *Autograf MJM*, Craiova.

Lovinescu (2014) : Monica Lovinescu, *Adio, Europa?*, în *O istorie a literaturii române pe unde scurte* (1960-2000), ediţie îngrijită şi prefaţă de Cristina Cioabă, Editura *Humanitas*, Bucureşti.

Manolescu (2008) : Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura *Paralela 45*, Piteşti.

Mareş (2011) : Clara Mareş, *Zidul de sticlă. Ion D. Sîrbu în arhivele Securităţii*, Editura *Curtea Veche*, Bucureşti.

Oprea (2015) : Nicolae Oprea, *Ion D. Sîrbu şi timpul romanului*, ediţia a doua, revizuită, Editura *Bibliotheca*, Târgovişte.

Oprea (2016) : Nicolae Oprea, *Revanşa postumă*, Editura *Bibliotheca*, Târgovişte.

Popa (2009) : Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine* (23 August 1944 – 22 decembrie 1989), vol. II. Versiune revizuită şi augmentată, Editura *Semne*, Bucureşti.

Simion (1999) : Eugen Simion, *Ion D. Sîrbu. Epistolierul*, în *Fragmente critice* (III), *Mit. Mitizare. Mistificare*, Fundaţia *Scrisul Românesc*, *Univers Enciclopedic*, Bucureşti.

Ştefănescu (2005) : Alex Ştefănescu, *Istoria literaturii române contemporane* (1941-2000), Editura *Maşina de scris*, Bucureşti.

Urian (2000) : Tudorel Urian, *O capodoperă a deznădejdii*, în *Proza românească a anilor ’90*, Editura *Albatros*, Bucureşti.

Velea (2019) : Dumitru Velea, *Ion D. Sîrbu sau despre „Râs-cu-plânsul nostru valah”* (III), în *Acolada*, nr. 12/2019.

Candelă

Casa noastră bătrână te-aşteaptă să vii
Pe tine, care-ai fost sufletul ei de lumină.
Se zguduie gândul şi plânge prin vii
Şi merii foşnesc de durere-n grădină.

Toate umbrele au coborât pe pământ
Şi au ascuns mâinile tale-n unghere,
Toate cuvintele s-au topit în cuvânt
Şi toate durerile s-au făcut durere.

Candela sub icoană tremură-n umbră,
Lumini răsar din lumini şi din gânduri.
Maica Domnului prin cuvinte îmi umblă
Să scuture rânduri din înaltele rânduri.

Nimic nu mai seamănă cu ce-a fost atunci,
Când soarele cald cobora peste vatră,
Când vântu-adia peste câmpuri şi lunci,
Şi tata venea cu căruţa-ncărcată.

Cât o să mai caut paşii prin iarbă,
Urmele lăsate peste prund şi în drum?
Zâmbetul tău cald care mă-ntreabă:
De ce povestea de azi este scrum?...

Eu sunt un bob în via Ta

O, Doamne, cât de des visam...
Un bob de strugure eram,
Stăteam să cad, dar nu cădeam.
Şi-n raze eu mă luminam...
Şi-n ploaie eu mă răcoream...
Stăteam să cad, dar nu cădeam,
Căci drumul doar spre cer ducea.
Eu sunt un bob din via Ta.

Dar bruma toamnei se-arăta.
Eu eram, Doamne, slova Ta.
Şi via Ta mă inspira
Şi via Ta mă lumina.

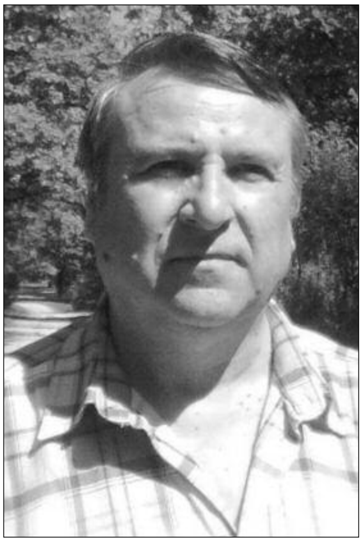
În crugul toamnei – doar lumini,
În via vieţii – doar ciorchini,
Iar strugurii – copiii Tăi
Se coc sub razele văpăi.

Şi-un bob sunt eu care visam
Şi-n plânsul toamnei mă scăldam
Şi mă zdrobeam şi mă striveam,
Stăteam să cad, dar nu cădeam,
Sub cerul de catran ce-aveam.

Şi razele mă luminau...
Şi ploile mă răcoreau...
Şi-n visul meu fierbeam, fierbeam,
Sau putrezeam, sau putrezeam,
Sau vinul Domnului eram.

În pâinea vieţii ce se frânge,
Eram un vis sau eram sânge?

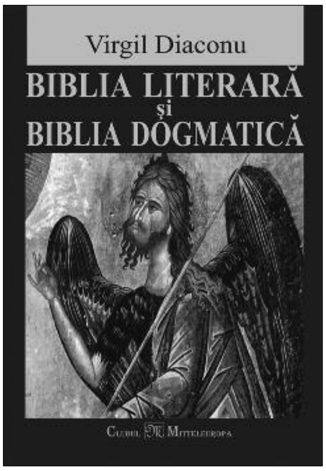
Dan DRĂGOI

Un posibil curs pentru școlile teologice de grad universitar

VIRGIL DIACONU: „BIBLIA LITERARĂ ŞI BIBLIA DOGMATICĂ”
(Clubul *Mitteleuropa*, Oraviţa, 2021, format A4, 375 p.)

A prima vista, am crezut că este vorba de o reeditare, în format A4, cu caracter *Times New Roman 14*, a lucrării din 2021, „Biblia literară”, apărută la Tipo Moldova (A 5, 325 p.), dar nu, „este vorba de alte eseuri”, ne-a precizat *expressis verbis* autorul, ceea ce ne-a determinat la un examen mai atent, iar acum, citind-o şi urmărind paralelismele, putem scrie, în deplină cunoştinţă de cauză, despre „obsesia” cultural-eseistică a dlui Virgil Diaconu. „Uimirea pe care am avut-o la 27 de ani citind Biblia”, spune la pagina 160 autorul, „şi anume aceea că într-o carte atât de veche, pe care o credeam strict religioasă, se pot afla unele dintre cele mai

importante cărţi şi texte literare ale lumii, proze sau poezii autentice, scrieri sapienţiale sau moral-religioase, este confirmată şi legitimată acum de atâtea studii de specialitate.” Aceste atuuri, de străveche actualitate şi, deci, irecuzabile, oferă nu numai soluţii de cunoaştere şi conştientizare existenţială a omului, relevându-i esenţa (de la bunătate, blândeţe, iubire, la dăruire şi sacrificiu), dar şi armonizarea acestuia, în căutările, bucuriile şi disperările lui, cu idealul mântuirii, situând fiinţa înzestrată cu conştiinţă, astfel, vorba unui filosof antic, deasupra regnului animalic (*zóon logon echon*).

Există, desigur, o legătură – de departe vizibilă între cele două „Biblii” ale autorului –, în sensul că această din urmă carte tratează, în două secţiuni distincte, „Biblia literară” şi „Biblia dogmatică”, temă-cadru, mai generală, a întregului demers hermeneutic prin care autorul îşi propune „să comenteze şi să interpreteze corect cărţile sau operele biblice studiate”. Şi, în această privinţă, uzitând de o bibliografie care nu este la îndemâna oricui (e vorba de lucrări şi exegeze din literatura critică românească şi universală), dl Diaconu îşi compune „analizele” şi „interpretările” pornind de la operele biblice, propunându-şi a nu deforma viziunea textelor sau a fragmentelor cercetate, dar a se şi întreba cu privire la „pertinenţa dogmelor biblice” şi „posibilitatea” transpunerii lor în viaţă, câtă vreme „religia nu este doar un corp dogmatic fără aplicabilitate în existenţa noastră” (în această privinţă, ultimul capitol este destul de edificator).

Sub acest aspect, ideile acestea trimit la volumul anterior, mai exact, prima parte, „Biblia literară”, care cuprinde un eseu comparativ între renumita carte „Ecclesiastul” (sec. III î.Hr., autor necunoscut) şi „Epopeea lui Ghilgameş”, preeminenta epopee aparţinând culturii sumero-babiloniene, păstrată pe douăsprezece tăbliţe ceramice (3.000-2.700 î. Hr). În studiul său comparativ, autorul pune în evidenţă un interesant paralelism între „înţelepciunea” lui Ghilgameş, ştiutor de carte care „a săpat pe o stelă toate frământările sale”, şi aceea a înţeleptului rege Solomon, care, uneori, spre deosebire de celălalt, care „nu se laudă niciodată cu înţelepciunea sa”, „este obsedat de propria înţelepciune”... Ambii conducători ar fi „doi tirani” considerându-se acţionând, în spiritul înzestrării lor de a fi şi domni, de către nişte zei atotputernici, luminându-se astfel un complex de atitudini, pozitive şi negative. Iată-l, de pildă, pe Enkidu, un personaj creat şi înzestrat de zei pentru a stăvili „fărădelegile” regelui Ghilgameş al Urukului (care înfruntase, cu insolenţă, chiar pe zeiţa iubirii şi desfrâului, Iştar, adică refuzându-i graţiile), apoi „umanizarea” lui Enkidu de către o hierodulă (curtezana ademenitoare) sau dezvoltarea sentimentului de prietenie, în sensul superior uman şi civilizator. Aşadar, prototipuri de eroi, înfruntând monstrul Humbaba şi fabulosul Taur Ceresc, pe când Solomon îi îndeamnă pe oameni, din vârful autorităţii sale politice, la „supunere totală” şi la evitarea „revoltei” (în „Ecclesiastul” de acum câteva milenii, autoritatea care cere supunere ar reprezenta „răul social”!). Mai interesantă este observaţia privind „moartea” lui Enkidu trăită de un Ghilgameş atotputernic, acum devastat, realizând până la urmă conştiinţa acută a morţii, în paralel cu „problematica morţii” în viziunea lui Solomon, abordată din perspectivă

„meditativ-filosofică” și deopotrivă „poetică”. Este urmărit apoi felul în care acționează „justiția divină” în cele două opere antice, în cazul lui Ghilgameș, semizeul, hotărârea zeilor de a-i îndrepta comportamentul „tiranic” la plângerile cetățenilor din cetatea Urukului (chiar moartea lui Enkidu fiind decisă de zei), în timp ce învățatul rege Solomon consideră că în justiția divină este loc și pentru iertare: „Dumnezeu este îndurător pentru faptele tale!” (dar știm din Biblie cât de cumplit pedepsește neascultarea: prin potop, pucioasă, plăgi, dărâmarea de cetăți, Sodoma și Gomora, de Turn Babel, de Templu etc.)... În sfârșit, și „problema fericirii” poate face subiect de comparație, pentru Ghilgameș însemnând până la urmă dobândirea nemuririi („lyciul” pe care i-l va sustrage șarpele!), iar pentru Solomon aceasta ar sta în acapararea de bunuri și în plăceri („dărnicia, omenia, milostenia nu locuiesc în palatele sale”), deși „Ecclesiastul” este cutreierat „de la un capăt la altul” de viziunea deșertăciunii lumii, pe când în „epopeea eroică” a lui Ghilgameș, problematica aceasta nu se pune, sentimentul tristeții/ amărăciunii venind doar din imposibilitatea de „a ajunge la cer”, mai concret, din dorința neîmplinită de a atinge „nemurirea”...

Sunt idei, semnificații și simbolizări interesante, inclusiv putem vedea unele paralelisme ale epopeii cu mitul lui Noe (eu fiind dascăl care a predat mulți ani „literatura universală”, frecventând nu numai textele respective, dar și o anumită bibliografie, în care se pot găsi multe din acestea), care fac deliciul eseurilor în cauză. Dar totodată este vorba de un exercițiu de lectură îndelungat și perseverent, născător de meditații, idei și convingeri în planuri multiple, inclusiv considerații de ordinul realizărilor literare, al reliefării estetice...

Reproducând, în capitole separate, fragmente „poetice” din cele două opere, „Poemul lui Ghilgameș” și „Poemul Ecclesiastul”, autorul dedică un capitol întreg (4) „Artei poetice a Epopeii lui Ghilgameș și influenței ei asupra Bibliei”, pe ideea că „studierea artei poetice a epopeii ne arată că ea are câteva principii literare de compoziție comune cu arta poetică a cărților mai târzii ale Bibliei” (compoziția de „poem colaj”, „gen mixt de poezie și proză”, „tehnica sau stilistica repetiției”, „poetica fabulosului”, „stranietatea viselor și mesajelor”, „lirismul înalt al temei morții”, caracterul „metaforic”, „dramatic și tragic”, „influența asupra literaturii universale”), problematică pe care cartea domnului Virgil Diaconu o are mereu în atenție de-a lungul întregului volum. Cât privește „Arta poetică a operei literare biblice”, adică însuși conceptul de „Biblie literară”, cunoscut din volumul precedent, autorul punctează, sprijinit pe o bibliografie adecvată, câteva aspecte interesante privind „retorica” și „genurile” Bibliei (iată, după Ioan G. Coman, o listă a genurilor literare creștine, în „Probleme de filozofie și literatură patristică”, 1995: poezia lirică, istoriografia, oratoria, filosofia, polemica, genul epistolar). După alții (Luis Alonso Schökel), aceste „genuri”, în întinderi de text diferite, sunt numite altfel: „Cântecul de pahar” (Isaia, Amos), „Cântecul de dragoste” (Ieremia, Cântarea Cântărilor), „Satira” (Isaia), „Oracole profetice” (Habacuc 2), „Elegii” (Samuel, Macabei, Lamentațiile), „Cântece de victorie” (Numerii, Exodul, Judecătorii, Iudita), „Fabule” (Judecătorii, Regi), „Genul apocaliptic” (Daniel, Apocalipsa lui Ioan), „Poezia descriptivă” (în unii Psalmi: 18, 77, 43, 104; Iisus, fiul lui Sirah, 43), „Descrieri existențiale” (pasaje cu viața cotidiană etc.), „Poezia mitologică” (poveștile despre origini din Geneza), „Genul epic” (Exodul, Judecători)... Toate aceste 12 „genuri poetice” uzitate în Biblie, stabilite de L.A. Schökel în „Manual de poetică ebraică” (2000), ilustrate fragmentar sau mai extins, în mod pur sau compozit, impun însă anumite principii sau norme estetice literare (de gen), subliniind „arta literară” a Bibliei, de la poezie la narațiune și proză literară istoricizată, ceea ce duce la convingerea că opera biblică ilustrează ideea de „plurigen literar”, ca „gen universal”. De unde ideea că în Biblie „scriitorul era totuși recunoscut”, și el nu trebuie confundat nici cu „profetul”, nici cu „cronicarul”...

Dl Virgil Diaconu, evidențiind de-a dreptul un spirit „de explorator al Frumosului”, perseverează în studierea punctuală a cărților biblice, mărturisindu-și intenția de „a cunoaște mai bine aceste cărți și de a descoperi spiritul artistic al acestora”, în ideea „de a-i ispiti pe potențialii cititori să intre în lumea mirifică a operelor literare vechi, deci a poeziilor, prozelor, scrierilor sapiențiale și moral-religioase ale Cărții Cărților”. Astfel că „Biblia literară și Biblia dogmatică” ar putea alcătui structura unui curs pretabil pentru învățământul teologic de grad universitar, având în vedere că mulți din licențiați vor merge în învățământ sau cumulând, alături de pastorație ori îndeletniciri monahale, funcțiuni didactice.

Cât privește cealaltă parte a lucrării, „Biblia dogmatică”, autorul se referă expres la „dogmatica ortodoxă”, a dreptei gândiri/ a dreptei credințe, de la Origen încoace, în opoziție cu „heterodoxia” („altfel de gândire/ credință/slăvire”), Dogmatica fiind disciplina ce tratează „didascalia”, acea învățătură constantă a Bisericii, adevărurile revelate în Scripturi, păstrate și transmise oficial de Ecclesia creștină - mai concret, „catehezele” cunoscute despre Dumnezeu, Iisus, Nașterea din Fecioară, martiriul/ jertfa christic (ă), despre Cruce, Înviere, Sfântul Duh, Suflet, Trup, Sfintele Scripturi (Cf. Sf. Chiril al Ierusalimului). În dogmatici mai recente, sunt mai multe nuanțări, bunăoară: despre „existența lui Dumnezeu”, „calitatea și gradul de cunoaștere” al Lui, despre „ființa lui Dumnezu și însușirile ei”, sau despre „unitatea ființei lui Dumnezeu și Sfânta Treime”... Dumnezeul, punct central al dogmaticii, fiind nu numai „Făcătorul” și „Proniatorul”, dar și „Mântuitorul”, „Sfințitorul”, „Judecătorul”. Multe alte probleme de dogmatică sunt în atenția autorului nostru, interesant fiind capitolul, dincolo de cele „patru ipostaze existențiale ale lui Dumnezeu”, despre însăși „Istoria umană a ideii de Dumnezeu”, ba chiar acela despre „Doctrina iubirii pentru aproapele nostru” și, desigur, despre „doctrina celor două iubiri”, conform Sfintei Scripturi, cea față de Dumnezeu („Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău”), dar și cea a semenilor noștri („Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți”) – „În aceste două porunci se cuprind toată Legea și proorocii.” (Matei, 22, 36-40). În finalul capitolului, autorul deplânge felul cum învățăturile lui Iisus sunt „aplicate în ziua de azi”, uitându-se adesea că moralitatea lui Iisus „are valoare universală, indiferent de civilizație și de timpul istoric”. Apoi, dacă la noi atât de precar stau lucrurile (deși poporul are totuși o legătură cu biserica, prin atâtea sărbători și pelerinaje cu zeci și sute de mii de creștini, chiar în ciuda unor restricții!), ce să mai vorbim de Occidentul profan, care l-a pierdut de mult pe Dumnezeu, lăcașurile de cult/ catedralele vestite devenind muzee de vizitat... „După ce a fost răstignit pe vremea lui Ponțiu Pilat, Iisus este răstignit zilnic de lăcomia, imoralitatea, mârlănia, egoismul sau răutatea noastră. Desăvârșirea lui morală ne sperie, iar noi ne luăm, în fine, revanșa...” Parol! Subscriem!

Următorul capitol, al 14-lea, „De la dogma iudaică a ţapului ispăşitor la dogma creştină a mântuirii”, evocă planul lui Dumnezeu privind „mântuirea” Lumii prin jertfa Fiului, Răstignitul pe cruce fiind însuşi Dumnezeu, după Apostolul Pavel. Dogma mântuirii era „Ziua Ispăşirii” la evrei, când poporul considera că „se eliberează” de păcatele comise peste an prin sacrificarea a doi ţapi, unul „jertfă pentru păcatele poporului” adusă lui Dumnezeu, altul dedicat lui Azazel (dogma ţapului ispăşitor). Ritualul privind „ţapul dedicat lui Azazel”, vechi de pe vremea lui Moise, este comunicat de Domnul Iahve şi, potrivit ritualului, preotul Aaron, fratele lui Moise, punea pe seama unui ţap toate păcatele şi-i da drumul în pustie pentru ispăşire, „ca să ducă acela cu sine nelegiuirile lor în pământ neumblat” (Levitic 16; 10, 21-22). „Aşadar”, comentează autorul, „ţapul, care devenea purtătorul păcatelor întregului popor Israel, era dus din cetate în pustiu, ca să moară acolo cu păcate cu tot. Sau era aruncat în prăpastie. Acesta era «ţapul ispăşitor», care îi elibera/ mântuia pe evrei de toate păcatele lor”. Jertfa lui Iisus are, desigur, o legătură cu obiceiul jertfei din timpul lui Moise (Ziua ispăşirii / Yom Kippur), sub aspect dogmatic, căci Domnul Dumnezeu ştie prea bine că poporul Său e plin de păcate, şi pentru sfinţenia Sa „are nevoie de un popor moral şi religios”... Dar, prin sacrificarea lui Iisus, dogma ispăşirii/ mântuirii are o imensă amplitudine, „contribuind la fundamentarea creştinismului”, înlocuind astfel dogma ispăşirii de păcate prin sacrificarea ţapului din Vechiul Testament. Punând faţă în faţă cele două dogme „ale ispăşirii/ „mântuirii”, Sf. Apostol Pavel arată „superioritatea” dogmei mântuirii, prin care nu prin vărsare de sânge de „tauri şi ţapi”, ci chiar prin sânge omenesc, prin jertfirea lui Hristos, se consacră noua religie, creştinismul... Astfel, dogma ispăşirii este înlocuită de creştini prin dogma mântuirii, fundamentul ecclesiei creştine...

Detaliind această „Dogmă a mântuirii” (Cap. 15), autorul face referiri eseistice la „înţelesul” cuvântului, scriind despre „persoanele” care participă la mântuire, despre „beneficiarii păcătoşi”, despre „Dumnezeul mântuitor” (Iahve din Vechiul Testament) şi Iisus Hristos „Mântuitorul păcătoşilor”, ambii constituind un „cuplu divin mântuitor”. Apoi, consideraţii despre „pregătirea” pentru mântuire şi mântuirea „celor vii”, dar şi a „sufletelor celor morţi”, a celor „virtuoşi”... Alte referinţe dogmatice privesc mântuirea „ca justiţie şi injustiţie divină”, injustă fiind atunci când, la fel cu virtuoşii, Dumnezeu dă dreptul la mântuire şi celor „păcătoşi fără de lege şi le rezervă un loc în raiul fericirii veşnice, deşi ei nu au niciun merit”... La fel, „cei păgubiţi”, „cei înşelaţi”, „cei violaţi” sau „cei maltrataţi” de către păcătoşii violenţi sunt victime nedespăgubite de Dumnezeu. În concluzie, autorul constată că Dumnezeu, care construieşte întregul scenariu de mântuire pentru cei păcătoşi, „nedreptăţeşte toate persoanele implicate în mântuire”, nedreptăţindu-l astfel pe Iisus, care nu are nicio vină, dar şi pe victimele care rezultă din faptele nelegiuiţilor păcătoşi... Deşi din Biblie nu lipseşte măsura de „pedepsire a păcătoşilor” (Leviticul 20), în cele din urmă, în Iad. Omul/credinciosul creştin este supus unei duble justiţii: una divină şi alta umană, care îl judecă diferit, intrându-se astfel în conflict cu principiile corecte ale justiţiei umane. Care mântuire este „mai dreaptă”, se întreabă dl Diaconu, cea divină sau cea umană: „Este dogma mântuirii «mai» dreaptă, aşa încât noi să o alegem pe ea şi să renunţăm la principiile justiţiei umane?”

Desigur, acestea sunt întrebări retorice, dar tocmai prin aceasta spiritul autorului ni se arată mai iscoditor, în căutarea unui adevăr „fundamental”, încheindu-şi studiul hermeneutic cu constatarea că „Fiul lui Dumnezeu ne spune pe cruce că este părăsit chiar de către Dumnezeu, chiar de către Tatăl său... [acesta era planul, iar Fiul nu mai trebuia să se îndoiască precum un muritor de rând, fapt ce ne arată punctul tragic şi „vulnerabil” al răstignirii „omeneşti” întru mântuirea păcatelor „omeneşti”, **n.n.** - ZC] ...şi o spune prin cel mai frumos şi dureros imn, pe care l-am numit «Imnul singurătăţii»: «Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu,/pentru ce m-ai părăsit?»(...) Mântuirea noastră poate să fie sau să nu fie, însă singurătatea şi groaza lui Iisus sunt reale. Iar noi nu putem face nimic.” (16. Mântuirea, un concept contradictoriu, p. 320).

Ultimul capitol este dedicat „Poeziei religioase româneşti”, amintindu-se că „Istoria literaturii române” a lui Nicolae Manolescu îi consideră doar pe marii cronicari moldoveni drept „scriitori” (Ureche, Costin, Neculce), deci ar fi vorba doar de „cinci secole de literatură”. Dl Virgil Diaconu aminteşte de etapa străveche a literaturii noastre, mai exact de scriitori străromâni de limbă latină de la Tomis, latina fiind atunci limba specifică întregii ecumenii (pe baza antologiei lui Mircea Croitoru, „1.700 de ani de poezie religioasă”, 2003), scriitori între care Sfântul Niceta de Remesiana (338-420) este autorul unui imn religios celebru, „Te Deum Laudamus”. „Dacă am gândi ca Manolescu - scrie maliţios autorul, care, se ştie, nu acceptă listele canonice oficializate de preşedintele breslei noastre -, probabil astăzi ne-am întreba dacă Emil Cioran, Eugen Ionescu sau Dumitru Ţepeneag, care au scris şi în franceză, mai pot fi consideraţi scriitori români...” (p. 328). Deci suntem puşi în cauză că „poezia religioasă românească a începuturilor a fost scrisă în alte limbi decât româna, şi anume în limbile greacă (bizantină), latină şi slava veche, polonă, îndeosebi, şi că limba străină nu i-a schimbat poeziei noastre apartenenţa culturală”. Cu privire la epoca străromână a literaturii noastre s-au scris cărţi interesante, autorii lor fiind Ion Coman, Nestor Vornicescu sau Mihail Diaconescu, ultimul, cărturar şi scriitor de larg orizont umanist, fiind autorul unei „Crestomaţii de literatură străromână” şi al masivei lucrări „Istoria literaturii dacoromane”, cu mai multe ediţii, din 1999 până azi, destul de convingătoare. Astfel, în chestiuni de periodizare a literaturii române, perioada străromână de limbă latină de la Dunărea de Jos (sec. IV-VI) devansează cu multe secole etapa slavonismului cultural din Ţările Române, de la care pleacă mai toate Istoriile noastre literare de până acum, unele stabilindu-şi reperele iniţiale chiar în secolul al XIX-lea...

Observăm că, în continuare, dl Diaconu identifică unele „trăsături ale poeziei religioase”, de la „forma de vers a poeziei religioase” (reconstituită astfel) – e vorba de imnul „Te Deum” al lui Niceta de Remesiana (tradus din latină de filologul clasicist N. Georgescu, cunoscutul eminescolog), care este de fapt „o proză rimată” (v. Mircea Scarlat, M. Croitoru etc.), imnul respectiv abătându-se de la metrica latinească şi prezentându-se scris în versuri libere. Tot în versuri libere sunt scrise imnurile religioase ale lui Filotei Monahul (sec. XIV-XV), apoi câţiva Psalmi ai lui David (în Psaltirea slavo-română a lui Coresi, din 1577, sau „textele literare admirabile” scrise de Neagoe Basarab în „Învăţăturile” sale renumite, în slavonă, şi traduse de Udrişte Năsturel în română încă din secolul al XVII-lea). Alţi autori

de limbă latină din Evul Mediu românesc: Petru Cercel (secolul XVI), Nicolaus Olahus (secolul XVI), pentru a continua cu „cel dintâi poet al nostru”, Dosoftei, autorul celebrei „Psăltiri a sfântului proroc David”, în versuri (tipărită la Uniev, în Polonia, în 1673, nu în 1681!), după care este amintit Miron Costin, cu poemul de meditație „Viața lumii”, autor – cum se știe - și al altor cărți de versuri, dar în limba polonă, el făcând parte din marea boierime românească filo-polonă (ceea ce i-a adus și decapitarea la Roman, bănuit de complot antimonarhic, din porunca bătrânului domn neștiutor de carte C. Cantemir, tatăl viitorului enciclopedist Dimitrie, el însuși domnitor al Moldovei, stabilit definitiv în Rusia țaristă după înfrângerea „ghiaurului” suferită în confruntarea cu oastea otomană).

Interesantă ar fi fost trecerea în revistă, mai punctual exemplificată, a poeziei românești religioase din secolele XVIII-XX, despre care profesoara sibiană Maria-Daniela Pănăzan a scris, nu de mult, „O istorie comentată...” (Editura CronoLogia, Sibiu, 2017). Reținem, totuși, considerațiile despre „Poezia religioasă în contextul poeziei postmoderniste contemporane”, o atitudine destul de severă asupra poeziei postmoderniste „atomizat-biografice”, „jurnaliere sau de tip reportaj”, dedicate aspectelor „minore”, „facilului”, „derizoriului sau nimicului”, fiind „retro-ironică”, deci concepută din alte poezii, prin „pastișă, prelucrare, rescriere, imitare, influențe poetice” (în privința „imitației”/ „plagiatului” prin „hârtia de calc”, cum zice însuși Mircea Cărtărescu, „marii scriitori sunt copiști și caligrafi, iar cei proști sunt originali!” – și atunci de ce ne mai mirăm că, nominalizat de atâtea ori la Premiul Nobel pentru Literatură, dă de fiecare dată cu oiștea în gard, pardon, în zidul Academiei suedeze!). Dl Virgil Diaconu vorbește în continuare de „statism” și „evoluție” în poezia religioasă, realizând în final o listă/ înșiruire cu autorii români care au scris poezie religioasă, începând cu Eminescu, continuând cu G. Coșbuc, N. Crainic, T. Arghezi, Radu Gyr, O. Goga, Pillat, Crainic, Vasile Militaru, Voiculescu, Maniu, Blaga, Magda Isanos, până la Daniel Turcea, iar de aici, din anii ‘80 ai secolului trecut, la Miron Kiropol, Adrian Popescu, Virgil Diaconu, la Ioan Pintea, Bartolomeu Anania, Theodor Damian, Dumitru Ichim, Nicolae Jinga, O. Doclin, Sever Negrescu, Ana Blandiana, Victoria Milescu, H. Bădescu, Nicolae Silade, Valeria Manta Tăicuțu, „poeți de valori diferite”...

La pagina 346, autorul, poet remarcabil, ne oferă un poem propriu, „Vizita”, în care observăm starea de religiozitate, și nu apelul la elemente care ar individualiza tema, cam aceasta fiind recomandarea, căci poezia de această factură trebuie să-și îndrepte sentimentul de „religiozitate” nu spre elemente de decor ecclesiastic, ci spre meditația care să privească mai detașat condiția existenței și dramele omului contemporan... Numai așa, vorba poetului, „va veni Duhul”, printr-o concentrare de sine într-un solilocviu al mărturisirii... În felul acesta s-ar depăși „statismul” de care face vorbire eseistul, care marchează cei 1.700 de ani de existență a speciei în literatura română:

„Poezia autentică, religioasă sau laică, este întotdeauna o izbândă individuală, iar nu una colectiv-generaționistă. Poezia de valoare depinde de harul special al autorului ei, de calitatea individuală a poetului, iar nu de mediul poetic la modă, care, fiind al majorității, este prin definiție fals poetic, este pseudopoetic.”

Din ultimul capitol, „Isus al meu, o privire critică asupra creștinismului” (initial, un comentariu la volumul „Isus al meu” al lui G. Liiceanu, 2020, considerat „înalt problematic, provocator, inteligent și revoltat atât față de limitele dogmatice oficiale, cât și față de instituțiile creștine corupte, lacome, intransigente dogmatic, răzbunătoare, violente!”), reținem ideea cu privire la „disocierea învățăturii autentice a lui Isus de dogma creștină oficială și aspectele ei mitologice”: „Gabriel Liiceanu observă că ideologia creștină oficială, în loc să apere și cultive mesajul creștin autentic, adică «faptul că trebuie să-ți respecți și să-ți iubești aproapele», promovează și apără mai mult detaliul mitologic, «precum cel referitor la relațiile existente între cele trei persoane ale Treimii», care nu pot fi, de fapt, înțelese și acceptate - «purcede Duhul Sfânt numai de la Tatăl, sau de la Tatăl și de la Fiul?». În aceste condiții, nu este de mirare că nu puțini dintre noi «par să se solidarizeze în mai mare măsură cu scenariul și cu caracterul său fabulos (cu detaliile mitologice), decât cu valorile etic civilizatorii ale mesajului divin» (p. 32), deci cu bunătatea, respectul și iubirea celuilalt, sau cu iertarea.”

De unde și „ruptura” între ortodoxie și catolicism pe baza nepunerii de acord în privința „relațiilor dintre persoanele Sfintei Treimi”. Dincolo de aceste chestiuni speciale de dogmatică, proprii discursului teologic, accentul bisericii trebuie pus pe partea umană viabilă a creștinismului, în sensul unei morale creștine autentice. Vorba lui Liiceanu, în Isus trebuie să vedem „modelul de auto-depășire al speciei”, acesta este „Isus al meu”, dar și al tuturor „care cred în valorile vehiculate de către Isus, în morala lui exemplară”, care nu trebuie să fie o morală „insulară”, ci una deschisă „tuturor celor care se pot ridica la exigențele ei”. „Oricum”, conchide dl Diaconu, „cred că volumul lui G. Liiceanu ar trebui citit atât de slujitorii cu program fix ai Bisericii cu program fix, cât și de necredincioșii eliberați de canoanele Bisericii. Spre a vedea, cel puțin, ce au de pierdut atunci când ignoră valorile morale.”

Primejdia este, cum s-a întâmplat cu societatea atee occidentală, aceea de a-l pierde pe Dumnezeu într-un pragmatism comod de gândire scientistă și acțiune, în această perioadă de globalizare care trece ca un tăvălug peste identități naționale, nivelând diferențieri și specificități, provocând însăși spiritualitatea noastră creștină la o confruntare vitală, definitorie, esențială.

În totul, „Biblia literară și Biblia dogmatică”, rod al multor ani de lecturi, meditații (deloc comode, dimpotrivă, problematizante), dovedește o bună orientare în exegeza biblică. Nu ar strica o reluare editorială într-o formulă echilibrată, recomandând astfel un autor demn de bibliografia de profil, care, presupunem, ar susține cu pasiune însuflețită un astfel de curs în învățământul teologic de grad universitar. Punct indimenticabil de referință în bibliografia dlui Virgil Diaconu, „Biblia literară și Biblia canonică” se adaugă eseurilor sale filosofice și de estetică a poeziei, în general preocupărilor teoretice, marcând un moment deosebit, aș zice aproape briliantin, în existența sa literară și cărturărească.

Zenovie CÂRLUGEA
Tg.-Jiu, 18-20 ianuarie 2022

Captivitățile cărților captivante

Titlul noii lucrări a lui **Aureliu Goci**, *C.A.P.T.I.V. în imaginarul creației**, ar putea deruta, dar, în aceeași măsură, incită, stârnește curiozitatea, e un cârlig pentru *a pescui* cititori și a-i atrage în imaginarul creației, imaginar în care criticul, *pescar* de cărți și de scriitori, *pescuiește* de mai bine de jumătate de secol.

Este criticul literar *captiv*, prizonier în acest univers, sau stăpân peste universul de sensuri pe care, prin discursul său, le ordonează, dându-le, după logica creației, pe cea a criticii? Conotațiile și denotațiile cuvântului sunt ofertante: a captiva (polisemantic: a atrage, a fermeca, a cuceri; a absorbi, a preocupa în mod intens), captivitate, captiv. Captivitatea criticului este o captivitate asumată în deplină cunoștință de cauză, cu toate implicațiile ce decurg din chiar acest fapt.

Construcția critică este precedată de un detaliat *Argument*, în care Aureliu Goci motivează demersul, explicitează statutul criticului și oferă toate detaliile pentru a satisface curiozitatea cititorului, stârnită de titlul incitant. Ceea ce promite Aureliu Goci este un spectacol al imaginarului creației unor scriitori contemporani, 91 la număr, prezentați neutru, în ordine alfabetică, scriitori pe care i-a urmărit de-a lungul biografiei lor literare.

Conștient de unicitatea timpului pe care îl traversăm – răscrucea mileniilor și a secolelor –, trăindu-l, Aureliu Goci intenționează să valorifice întregul potențial, concentrând, totuși, atenția pe imaginarul literaturii, întrucât, se știe, literatura este o oglindă a vremurilor, în care scriitorii, fiecare cu individualitatea lui creatoare, cu personalitatea lui, prin însumare, oferă un tablou virtual al lumii în care le este dat să trăiască.

Mai întâi, explicarea acronimului din titlu, o ingeniozitate de invidiat a autorului, care sintetizează, simultan, ecuația procesului de creație și a procesului de receptare. Actul critic este un act de creație, actul prin care se produce receptarea, fiind/presupunând nu doar decodarea sensului/sensurilor operei, ci și explicitarea mecanismului de funcționare a emoției estetice. Așadar, C.A.P.T.I.V. este/înseamnă: C – *cartea*, „o lume ficțională de nebuloase și imagini, de învățături morale și controverse istorice”, A – *autorul*, „eroul vulnerabil, omul dn spatele cărții”, P – *personajul*, care-l concurează, inventat de autor, „trăitor în registrul imaginar de evidență civilă”, T – *tipologiile* literare, „«neamul» literar din care se trag toate popoarele livrești”, I – *inspirația*, „flacăra minusculă dătătoare de viață literară”, și V – *vocația*, „acea chemare obscură care te leagă de masa de scris”. Este acesta un univers paralel în care trăiește creatorul – creatorul de universuri ficționale, prozator, poet, dramaturg, și creatorul de universuri nonficționale – criticul, eseistul.

C.A.P.T.I.V. în imaginarul creației este o carte importantă în destinul literar al lui Aureliu Goci, întrucât conține o veritabilă concepție critică, prin care discursul critic se personalizează. Criticul contextualizează, situând literatura și critica literară într-un tablou mai larg, al lumii în care trăim, ia în calcul competiția dintre formele de comunicare – clasică, tradițională, prin cuvânt/carte, modernă, prin TV, internet, rețele de socializare. E o perioadă de *fractură*, crede Aureliu Goci, atât în plan social-politic, cât și în cel cultural, o fractură care atinge toate compartimentele societății și, pe cale de consecință, și pe cele ale literaturii. Paradoxal, subliniază Aureliu Goci, „într-o perioadă istorică turbulentă sau cel puțin dramatică prin acțiunea socială, interesul pentru literatură și textul estetic a scăzut, marcându-se și mai subliniat dominantele unei civilizații a imaginii, cu acumulări rapide și reluări surprinzătoare, dominate de o conștiință a fragilității și a slabei cristalizări.”

Acest paradox atinge și domeniul criticii literare, urmarea fiind apariția unei *critici situaționale și circumstanțiale*, „așa-numita critică de întâmpinare”, care consemnează autori, curente și cărți promotoare de valori estetice, încercând să contrabalanseze audio-book-urile sau „«literatura» de facebook”, care sunt mai mult instrumente de propagare, având o latură utilitaristă, practică și pragmatică, și mai puțin estetică. La aceste aspecte, în plus, începând cu anul 2020, anul declanșării pandemiei de coronavirus, se adaugă condiții speciale, care atestă mai mulți cititori pe computer, decât de carte tradițională, pe suport letric.

Anul 2020 reprezintă, în opinia mea, momentul de tranziție, definitoriu și definitiv, de la *lumea veche, normală*, cu tabieturile și cutumele ei milenare, la *lumea nouă*, cu promisiuni atrăgătoare pentru unii, terifiante pentru alții. Tinerii se adaptează mult mai bine și mai ușor acestor schimbări care vin în lanț, atât de repede încât întrec capacitatea de adaptare a celor vârstnici. Vârstnicii încearcă să reziste acestor vremuri prin ceea ce ei au considerat întotdeauna o valoare perenă – arta, literatura, scrisul/creația, pentru cei înzestrați cu capacitate creatoare.

Om al timpului său, dar și al celor de dinainte, care l-au precedat și i-au orientat opțiunile, Aureliu Goci nu renunță ușor la acestea. El crede în continuare în valoarea cărții – obiect și subiect, totodată, pe care o conotează în complexitatea semnificațiilor sale: pentru librar, profesor, elev, scriitor, și avansează o premoniție optimistă: „cartea rămâne, și va reveni, și va răzbate prin pandemii, iar bibliotecile publice vor crea din nou o imagine globalizată a unui univers spiritual în care cultura simbolizează soarele strălucitor într-o zi geroasă de iarnă, cu promisiunea unei eflorescențe în așteptare”. Intuim aici o valoare milenară a cărții – aceea de *memorie a umanității*, valoare, așadar, perenă, imuabilă. Ceea ce face importanța cărții, situând-o deasupra oricărei competiții, este *mesajul de spiritualitate* pe care-l conține, de aceea, „nu este vorba despre o concurență între formele de comunicare”, întrucât, prin natura ei, „cartea-obiect nu este o simplă comunicare, ci un mesaj de spiritualitate, o concentrare a gândirii și conștiinței umane”.

Ingratitudinea epocii actuale se răsfrânge, deopotrivă, asupra cărții și autorului, abandonat de o societate vitregă care nu-i mai valorizează munca. Dacă epoca noastră traversează o criză, spune Aureliu Goci, aceasta nu este atât o criză a creației și a cărții, căci autorii continuă să scrie, slujindu-și vocația și valorificându-și *talantul*, cât o criză a lecturii, a receptorului, așadar, singurul care are de pierdut. Arta, spunea cineva, este ceva fără de care se poate trăi, dar fără de care nu merită să trăiești. Revenirea/conștientizarea acestui adevăr va marca întoarcerea la carte, la lectură. Și aici, scriitorii vin, inventivi, cu oferte inedite: retextualizarea unor texte clasice, adaptate modului actual de receptare culturală, un exemplu fiind Șerban Codrin, care a recitit/rescris *Țiganiada* lui Ion Budai Deleanu.

Criticul literar are, în aceste condiții, o misiune de *combat*, „acțiune temporală, și nu Judecată de Apoi”, întrucât el, criticul literar, „trebuie să rămână egal cu sine chiar și în zilele în care pare că totul este împotriva lui”, și, de aceea, „cea mai grea bătălie este cu sine însuși”.

Din bătălia cu sine însuși a rezultat această carte, exemplu de generozitate literară, care atestă și susține, prin analize sintetice, comprehensive și empatice, întregul demers teoretic care-l precede și-l justifică.

Ana DOBRE
8 decembrie 2021

* **Aureliu Goci, *C.A.P.T.I.V. în imaginarul creației***, Editura *Betta*, București, 2021

Alexander POPE

Epigramă

Natura și legile ei ni le-ascundea
Noaptea neagră, ca o cortină.
Domnul a zis: "Să fie Newton!"
Și s-a revărsat peste ele lumină.

Eduard MŐRIKE

La marginea pădurii

În iarbă-ntins, ascult eu până la chindie
Cucul ce-i cântă pădurii seculare.
El valea încet să o legene pare
Cu-a tânguirii lui blândă armonie.
De ce îmi este atât de urât mie –
De-ale oamenilor mofturi grea-ncercare –
Îmi găsesc aicea mereu o scăpare,
Unde inima-mi să se bucure știe.
Dacă ar afla zisa lume subțire
Cum trece-o zi dup-a poeților fire,
Ea ar ajunge chiar să mă pizmuiască,
Căci a sonetului meu alcătuire
Ca de la sine apucă să se-nșire,
Iar ochii liberi sunt zarea s-o privească.

Traducere din limbile engleză și germană
Alexandru MĂLĂESCU

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 96
■ Februarie 2022
Cafeneaua literară

Robert ALTER

ARTA NARAȚIUNII BIBLICE

Capitolul 4

ÎNTRE NARAȚIUNE ȘI DIALOG

(continuare din numărul trecut)

Când ajungem la deznodământul rapid al episodului, ne putem chiar întreba retroactiv dacă nu cumva întreruperea seriei de repetiții cu infinitivul verbului „a merge" s-a făcut nu doar pentru a intensifica sensul verbului, ci și pentru a atrage atenția asupra unei posibile aplicații a sale de către Abner în alt sens - ca eufemism pentru moarte (Pentru unele indicații că acest sens secundar se folosea frecvent în Biblie, vezi *Iov* 27:21 și *Ieremia* 22:10). În orice caz, trebuie să fie clar că pentru a înțelege întreaga încărcătură a intenției personajului și subtilitatea structurii narative într-o astfel de poveste, trebuie să fim atenți până și la schimbarea unui singur cuvânt dintr-un tipar de formule aparent strict.

S-ar putea obiecta că ceea ce am propus drept convenție rafinată de variație minoră deliberată a repetiției identice este de fapt un produs accidental al textelor antice care uneori repetau cuvânt cu cuvânt, alteori doar aproximativ cuvânt cu cuvânt. Aceasta este în esență obiecția ridicată de un cărturar evreu, specialist în studii biblice, Yair Hoffman, față de teoria repetiției ca tehnică deliberată apropiată de cea pe care am schițat-o aici, susținută într-un articol de Meir Sternberg. Deoarece el poate găsi în Biblie exemple de abatere de la repetiția cuvânt-cu-cuvânt, în care nu poate fi dedus convingător niciun sens literar, Hoffman trage concluzia că nu este posibil să se dovedească empiric că a existat o astfel de convenție, și că toate aceste interpretări pot fi respinse drept exerciții de inventivitate fantezistă. Desigur, ceea ce nu reușește să recunoască acest argument este că foarte puține convenții literare sunt tratate de scriitori ca invariabile și deci obligatorii fără excepție. Este poate adevărată cerința ca un sonet să aibă 14 versuri (deși s-au scris și sonete de 15 versuri), dar o convenție mult mai tipică ar fi, să zicem, introducerea unui personaj fictiv într-un roman din secolul al XIX-lea. Se pot descoperi tot felul de abateri de la acest model în romanele epocii, dar este foarte obișnuit, cam în 70% din cazuri, ca un nou personaj să fie introdus, pentru a fi o convenție recunoscută clar, și pe baza acelei convenții putem observa mai bine cum își exercită arta scriitorii.

Nu este deci cazul să insist că orice exemplu biblic de mică variație a frazelor repetate ar trebui să aibă o semnificație, căci cred că astfel de semnificații pot fi arătate convingător în destule ocazii, și 70% ar fi o estimare extrem de prudentă pentru a justifica deducția că aceasta a fost de fapt o convenție artistică folosită de scriitori și recunoscută de cititorii lor.

Hoffman face o sugestie interesantă, și anume că oscilația între strictețea și libertatea repetițiilor biblice cuvânt-cu-cuvânt depinde de circumstanțele istorice. Adică repetiția strictă a formulelor era norma literară în Mesopotamia, la estul Israelului, în Ugarit, în nord, în timp ce literatura egipteană din sud nu cunoștea o astfel de practică. În mod similar, afirmă el, narațiunile biblice timpurii cuprind mult mai multe repetiții cuvânt-cu-cuvânt, rămânând mai aproape de precursorii lor literari arhaici din Orientul Mijlociu, pe când narațiunile mai târzii - adică de după Exil - se îndepărtează de la norma repetiției, în acord cu procedeele literare în schimbare ale Orientului Mijlociu, spre sfârșitul antichității. Astfel, Hoffman crede că variațiile dintre repetițiile stricte și cele mai laxe reprezintă urmarea tranziției narațiunii biblice de la un pol geografic la altul și de la o epocă istorică la alta.

Cercetarea istorică ar reuși poate să confirme această ipoteză uimitoare (deși rolul Egiptului în această schemă

este cam problematic), dar acest lucru, bineînțeles, n-ar anula în niciun caz existența acestui tip de repetiție a frazelor ca o convenție artistică. Convențiile oricărui corpus literar vor reflecta firesc contextele istoriei literare în care a fost creat corpusul. Epoca de aur a creației narative din literatura biblică, atunci când au fost create *Pentateuhul* și *Primii Profeți*, se întinde cam din secolul X până în secolul VII î.Hr. Este foarte probabil că scriitorii evrei din această perioadă au simțit o anumită fluiditate în norma repetiției pe care o moșteniseră, deoarece se aflau prinși într-o amplă mișcare culturală de schimbare, trecând, cum se spune, de la antichitatea timpurie la cea târzie a Orientului Apropiat. Influența egipteană propusă este discutabilă, cu excepția *Proverbelor*, unde nu contează repetiția în cadrul narațiunii. Dacă într-adevăr așa au stat lucrurile, problema principală constă în faptul că ei au transformat ambiguitățile situației lor istorico-literare în măiestrie specifică, așa cum fac scriitorii, creând o convenție de repetiție cuvânt-cu-cuvânt cu variații strategice, care era extraordinară ca suplețe și subtilitate. Într-adevăr, realizarea complexă a acestei epoci mărețe a narațiunii biblice poate fi parțial atribuită resurselor acestei convenții, pe care cel puțin unii dintre scriitorii evrei de mai târziu, din epoca de după Exil, au abandonat-o în mare măsură sau n-au mai știut să o folosească. Drept concluzie, să încerc să clarific natura acestei realizări prin două exemple mai elaborate, în care un ansamblu atent orchestrat de procedee repetitive asigură structura complexă a unei întregi povești. Cele două exemple sunt contrarii complementare în spectrul narațiunii repetitive, unul bazându-se pe cuvinte-cheie și acțiuni repetate, având doar anumite fraze tematice și puțin dialog repetat fragmentar, pe când celălalt constă dintr-o complicată „tapiserie" de afirmații repetate identic, întrețesute și reordonate ingenios. Primul exemplu ilustrează procedeele repetiției, iar al doilea, deși folosește excelent aceste procedee, este în primul rând un exemplu de repetiție a frazelor, la care suntem invitați să asistăm.

Primul meu exemplu, povestea lui Valaam, profetul ne-evreu (*Numerii* 22:2-24:25), este din păcate prea lung pentru a-l comenta aici verset cu verset, dar am să încerc să arăt cum funcționează printr-o analiză sintetică. Al doilea exemplu, tentativa de seducție a lui Iosif de către soția lui Putifar (*Geneza* 39), este mai concis și, prin modul în care folosește repetiția, va cere o mai mare atenție la detaliile textului.

Primul cuvânt în limba ebraică din povestea lui Valaam este verbul „a vedea" (*Numerii* 22:2), care devine în mod adecvat, cu câteva sinonime, principalul **Leitwort** („cuvânt-cheie") din această poveste despre natura viziunii profetice. Întâi Balak, regele din Moab, vede ce le-au făcut evreii amoriților, apoi Valaam, într-un crescendo de viziuni, îl va vedea pe Israel întinzându-se la picioarele sale, într-o vastă perspectivă spațială („De pe vârful muntelui mă uit la el și de pe dealuri îl privesc", *Numerii* 23:9), care, în ultima sa profeție, devine o perspectivă temporală: „Îl văd, dar acum încă nu este, îl privesc, dar nu de aproape" (*Numerii* 24:7). Valaam își prefațează ultimele două profeții cu o declarație a abilității sale de clarvăzător profesionist sau de văzător căzut în extaz: „Și și-a rostit el cuvântul său, zicând: «Așa zice Valaam, fiul lui Beor, așa grăiește bărbatul cel ce vede cu adevărat. Așa glăsuiește cel ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu, cel ce cunoaște gândurile Celui Atotputernic, cel ce vede descoperirile lui Dumnezeu ca în vis, dar ochii și-i are deschiși»" (*Numerii* 24:3-4). Toată această practică vizionară se află, desigur, în contrast cu spectacolul lui Valaam care e complet orb la prezența unui înger pe care asina sa îl poate vedea perfect, până când Dumnezeu decide „să-i deschidă ochii" (*Numerii* 22:31). Această insistență permanentă că Dumnezeu este sursa exclusivă a viziunii este completată de fraze-motiv repetate despre împărțirea binecuvântărilor și blestemelor. Balak trimite după Valaam ca să arunce un blestem asupra lui Israel, deoarece, în naivitatea sa păgână, el crede și îi spune lui Valaam: „Eu știu că pe cine binecuvântezi tu, este binecuvântat, și pe cine blestemi, este blestemat" (*Numerii* 22:6). Dumnezeu însuși se grăbește să îndrepte lucrurile într-o viziune nocturnă a lui Valaam, în care folosește aceleași două rădăcini verbale (*Numerii* 22:12): „Să nu blestemi poporul acela, că este binecuvântat". O întreagă serie de schimbări se bazează pe opoziția blestem-binecuvântare, atât în versetele vizionare ale lui Valaam, cât și în dialogurile exasperate dintre el și Balak. Concluzia tematică potrivită este formulată explicit de Valaam în preambulul primei sale profeții (*Numerii* 23:7-8): „Din Mesopotamia m-a adus Balak, regele Moabului, din munții Răsăritului, și mi-a zis: «Vino și-mi blestemă pe Iacov, vino și osândește pe Israel». Cum să blestem pe cel ce nu-l blesteamă Dumnezeu? Sau cum să osândesc pe cel ce nu-l osândește Dumnezeu?" (Biblia tipărită sub îndrumarea PF Teoctist).

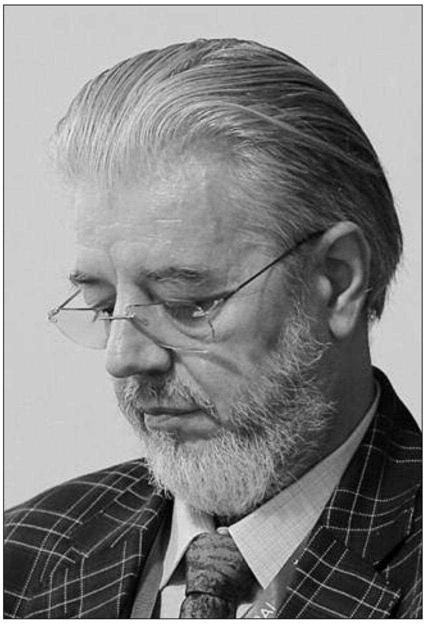
Aceste versete ilustrează interesant cum pot fi întrețesute practic repetițiile prozodice ale paralelismului poetic cu repetiția tematică a frazelor în proză. Este important că Valaam este și poet, nu numai văzător, întrucât povestea dezbate în ultimă instanță dacă limbajul confirmă binecuvântările și blestemele.

În special structura acțiunilor paralele din povestea lui Valaam demonstrează cum, în contrast cu plângerile lui Voltaire și ale altora, monoteismul polemic al Bibliei poate genera comedie de mare caliate. Valaam pleacă pe asina lui să răspundă invitației lui Balak. Conform tiparului familiar de basm popular, există trei apariții ale aceluiași incident, asina ferindu-se din fața îngerului care rotește sabia, pe care Valaam nu-l poate vedea, de fiecare dată cu un efect tot mai rușinos asupra călărețului: prima dată este dus pe un câmp, apoi este împins într-un perete, iar în final măgărița pur și simplu se culcă la pământ sub el. Când începe s-o bată plin de furie pentru a treia oară, Domnul „îi deschide gura asinei" (în altă parte Valaam insistase în mod repetat că el poate vorbi doar „ce-i pune Domnul în gură"), iar ea se plânge: „Ce ți-am făcut eu, de mă bați acum pentru a treia oară?" (*Numerii* 22:28). Remarcăm că autorul insistă să ne atragă atenția asupra numărului trei, deoarece numărul va juca un rol important în a doua parte a poveștii. În furia lui, Valaam nici nu observă miraculosul dar al vorbirii asinei, răspunzând de parcă era obișnuit să aibă ciondăneli zilnice cu asinii lui (*Numerii* 22:29): „Pentru că ți-ai râs de mine, de aș fi avut în mână o sabie, te-aș fi ucis aici pe loc." (Midraș Be-Midbar Rabbah, 20:21, notează cu finețe ironia că Valaam voia o sabie ca să omoare o asină, când pornise la drum ca să nimicească un popor întreg numai cu cuvintele). Doar când, în cele din urmă, Dumnezeu decide să i-l dezvăluie lui Vaaam pe îngerul înarmat care îi bara calea, se căiește mâniosul clarvăzător pentru că s-a purtat urât cu animalul nevinovat. Pare cât se poate de clar că asina din acest episod joacă rolul lui Valaam - care privea la viziunile divine cu ochii de pe care căzuse vălul - în fața lui Balak. Paralela dintre cele două părți ale poveștii este subliniată de faptul că în profețiile lui Valaam se găsesc din nou trei

apariții ale aceluiași incident aranjate simetric, de fiecare dată tot mai rușinos pentru Valaam. În imaginile profetice ale lui Valaam, întâi Israel este întins ca praful, apoi ghemuit ca un leu, și, în final, se înalță ca o stea, astfel încât regele moabit care aștepta un blestem înfricoșat este adus încet-încet la starea de furie neputincioasă, la fel ca furia oarbă a lui Valaam împotriva îndărătnicei asine.

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Liviu PENDEFUNDA *

Clopotul din Logos

Tot universul e un clopot în care ne-nvârtim
ducând cu noi în labirintul spiralat
lumina unui vis
iar limba lui – un Logos ce-l plutim
e-al sunetului ocult portal
prin care să ajungem în adânc de cer și glas.

În aurora unei caravele ce într-un punct răsare
de roibi și murgi spre-apusuri trasă
când ghizdul e deschis
scrutez din obeliscul ce vibrează
fântâna revărsată ca-ntr-o mare
bătaia umedă-n clepsidră-a unui ceas.

De-aceea în imensa-mi stare de furnică plâng
Și-n cufere străvechi în van tot caut
cuvântul ce l-am zis,
fiind o cheie ce străbate eternul adâncului adânc
în nefirescul nor al cărui mal
sunt eu cărând din piramide numai ce-a rămas.

Taina Vidului

Valurile uriașului ocean noetic
se strâmbă copleșite de spirale zămislite;
incertitudini, îndoieli la un liman poetic
jertfă-mi par în mesianice misiuni ivite
spre-a da de-un duh pretins profetic
ce-n vid intelectual hălăduiesc neîmplinite.

Și-atunci răstălmăcind un bulgăre de lut
ce îl separă în josnicia celor nemărginiți
mă știu cuprins de lațul dușmanului țesut
din gânduri și păcate prin iad de cei veniți,
aduse ca ultima comoară, ca ultimul sărut
pe care o licornă l-ar da celor smeriți.

Dar cer în sacrilegiu și munții îngropați în duh
nu pot opri lumina să ardă violent un cod
răstălmăcit de miile de astre cu năduf
și obidite cazne de-arhangheli, zei ce nu mai pot
să mântuiască lumi pe care m-am născut
și care-n întuneric s-au făcut de răutate zob.

Adâncă mângâiere în largă nemurire
e închinare vie a profeției mele de creștin.
N-oi mai putea să zbor, dar nici nu-mi stă în fire
să las în cui obositele aripi cu care plec și viu
prinse-ntr-un Spațiu, în Timp prinse-n neștire –
mișcare creatoare-n taina gândului divin.

Cântec sfânt

Speranța se naște din credință
și se manifestă prin iubire

Surd și orb e omul plâns
când coboară în fântână;
o durere spală clopote la prânz
și-n nădejde curge până

se înfruntă îngerii cu îngeri
din lut oameni să mai facă,
haine pentru suflete sub meri
sau s-o lase-n ceruri baltă.

Singura putere, tu, minune,
dăruind lumină și prin șoapte
hotărî-te-ai, cum se spune,
să te-ncolăcești drept șarpe.

Doamne, tu, din zori lumină,
purtător de duh peste pământ
ai dat viață, foc și vină,
ai rămas un cântec sfânt.

Turnul de lumină

Umblați cât aveți lumină!
(Ioan 12:35)

Ceea ce vezi e doar o reflectare
a viselor dorite
ori doar un cuget plâns

și care doare
de îngeri fără umbre
în veci disprețuite.

De-aceea închide-ţi ochii,
luminile s-asude
în roua ce n-aprinde
prin ceruri călătoare
sub aripi clipocinde!

Tu ești lumina care
desprinsu-te-ai dintr-o icoană,
tu ești în mântuire mamă
razelor din cer venite!

Ethelia

pentru Julieta

De ce „tu crezi?"
n-am avut
ce n-am putut
să vreau să am
când am albit
în apele din ou
sarea și sulful
la focul potrivit
arzând materia
în spuma lumii
și cum nu m-am coclit
sau ruginind
nu m-am oprit
să împlinesc arcanele naturii?

De ce „doar tu visezi?"
în spirit înroșit,
amestecând rășina
am macerat decoctul
în apa permanentă
a începutului sfârșit
și m-am ales, maestră,
cu-ascunsul adevăr
în piatra care nu e piatră,
în Gloria care nu e artă,
în spirit de aramă
al soarelui adânc
prin inima-unei cruci
întrandafirată?

De ce „tu vrei să uiți?"
principiul operei prin care
uni-vei lumea lumii
în negru de șofran
din leacul mărunțit din floare,
de Dumnezeu binecuvântat,
în plumb, în cupru și-argint viu,
vapori din sublimatul elixir
înlocuiesc prin moarte somnul
și spăl, și fierb, și coc clondir
fragmentul care-ntregul sunt?

De ce „poți să eviți?"
mi-am pus la foc
tot trupul să obțin
ceva ce-ar transforma
lumina nevăzută s-o dorim
tot corpul colorat
extras din secreta Ethelie,
din propriul meu cuprins
din spirit și substanță
ce înțelepții doar unesc?

De ce „tu doar te-ntrebi?"
un scop voi fi să știu
ce n-am putut
să vreau să am:
splendoarea marelui mister,
când aur sunt și tu
putea-vei fi argint,
de mi-aș testa mirarea
copilelor ce-ascultă
și se tem
că omul n-ar fi om?

De ce?

* **Liviu Pendefunda**, academician, medic, profesor universitar, scriitor, jurnalist, filosof, esoterist, născut la Iași pe 10 martie 1952, a fost şef al subredacţiei ieşene a revistelor ***Amfiteatru*** şi ***Viaţa studenţească*** (1973), secretar general de redacţie la revistele ***Symposion*** (1972) și ***Opinia studențească*** (1983). A fondat la Iași revista ***Ateneu Hipocratic*** (1982), iar după '89, revista de cultură ***Contact internațional*** și, împreună cu Julieta, soția sa, editura cu același nume (mai 1990). În 1973 înființează *Atelierul de Creaţie Athanor* la Casa de Cultură a Studenților din Iași, care își desfășoară activitatea sporadic și în prezent. În 1991 este fondator al Asociației Scriitorilor Români din America de Nord, redactor-şef pentru România al revistei ***Destine literare***, Montreal. A locuit în diferite perioade în Germania, Italia, Noua Zeelandă și Canada.

A publicat 126 de volume de beletristică (poezie, proză scurtă, jurnal, romane, eseu, traduceri) și medicale, având și multe colaborări la volume colective, în ţară şi străinătate. Cercetările, eseurile, proza, poemele sunt traduse în engleză, franceză, italiană, greacă, arabă, aromână, spaniolă, hindi, marathi, ebraică şi chineză.

A primit Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru întreaga sa operă poetică (2010), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru Eseu – Hermeneutică (2010), Premiul William Blake (2012), Rosicrucian Poet Laureat (2014), Honorary Doctor in Literature al World Academy of Arts and Culture (2019). Este listat în volume, dicționare și enciclopedii, membru a numeroase ordine și recunoașteri, printre care: secretar general United Cultural Convention (2009), vice-Chancelor of the World Academy of Letters (2010).

Între înălţări şi căderi

Din cele zece volume de poezie publicate până acum de poetul brăilean **Virgil Andronescu**, ***Levitaţii şi căderi*** (apărut la Editura InfoEST, în 2021) este volumul pe care l-am citit şi între copertele căruia am zăbovit cu dorinţa de a-i cunoaşte poezia şi de a nota în rândurile care urmează câteva impresii de lectură.

Levitaţii şi căderi este o carte a angoaselor şi a claustrării într-o lume agresivă, într-un timp impregnat de apăsarea răului. Versurile cuprinse în acest volum duc cu gândul la o existenţă boemă – o matcă ce ocroteşte într-un anume fel sensibilitatea acută pe care Virgil Andronescu o poartă cu sine ca pe un scut, ca pe o casă care-l urmează în această plutire între înălţări şi căderi. Ca nişte neguri de furtună plutesc şi neliniştile poetului, vechile răni, dezamăgirile, îndoielile. Patimile sunt retrăite dramatic, sugerate cu patetism în versuri scurte, icnite, într-o descărcare frustă: „Unde-i cămaşa mea de forţă?/ Arde pe tine, mi se spune, ca o torţă!". Sau: „Sunt bolnav, Doamne,/ Şi tremur/ După o mângâiere/ Pe creştet,/ Cât un cutremur,/ De-mi vine să plâng!"

Epuizat de drumul sinuos şi zbuciumat în căutarea *fericirii*, în care în mod paradoxal nu crede şi de care se tot îndepărtează, poetul îşi asumă suferinţa în cochilia căreia trăieşte şi cu ale cărei răni îşi mângâie sufletul colmatat:

„Suprema-mi dorinţă este/ Ca nimeni să nu mă batjocorească vreodată,/ Nici măcar viaţa! Dacă va cuteza./ Pot înţelege orice fel de trădare,/ Dar mai dureroasă decât a propriului hoit/ Nu-i niciuna/ Mai înjositoare/ Şi sub demnitatea în care am trăit./ Numitul blestem al cărnii./ Ştiu,/ În viaţă, nimeni nu este perfect./ Şi mai ştiu/ Că.../ În moarte suntem toţi/ Egali cu viermii ce ne descompun/ Şi atomii care ne compun." (*Perfecţiune*)

Suferinţa este mărturisită direct, fără ocolişuri, fără a fi ascunsă sub paravanul metaforei. Este trăită în felul în care poeţii altor timpuri o trăiau, fără rest, fără limită, fără dorinţa de a-i rupe încâlcitele sfori.

Lipsa de acomodare într-o lume ostilă, care pare că îl alungă, lipsa răspunsurilor la întrebările pe care le adresează în mod dramatic Creatorului, confesiunile-strigăt zguduie poezia lui Virgil Andronescu:

„Deşartă-i speranţa.../ ...şi(-i) nimic.../ Doar cenuşă fierbinte/ Şi-un neant prea zgrunţuros pentru mine.// Ajută mie şi (ne)credinţei mele!/ - lacrimi de sânge în priviri,/ - sudoare de sânge între coaste,/ dâre de bici ale durerii în sânge,/ Iartă-mi neputinţa de a fi supraom!/ - fără ispite;/ Iartă-mi umilinţa de a fi om!/ - fără tentaţii./ (...)/ viaţa asta prea doare de atâta neant şi jur că doar ea m-a vrut!" (*Decât detalii*)

Tumultul mental este alimentat de incertitudini şi frământări, exacerbat de o sensibilitate care se plăteşte scump. Fără îndoială, arma împotriva nefericirii şi a singurătăţii este munca, un fel de umbră pe care o purtăm cu noi şi care, de necrezut, ne luminează drumul. Gândul limpede trebuie apucat cu ambele mâini – Poezia.

În acest volum, un reper esenţial îl reprezintă dezamăgirea pe care poetul o trăieşte în raport cu semenii săi, lipsa lor de smerenie, incapacitatea de a înţelege iubirea („ca o ploaie de vară"), desacralizarea raporturilor umane. În astfel de poezii, disperarea are o dinamică accentuată, confesiunea este dureroasă şi crudă:

„(...) O întoarcere. A fiului risipitor/ În propriul sine. Ajuns la foame/ După risipirea visurilor furate de neprieteni./ Voi, sănătoşii acestei lumi,/ Voi, cei ce vă dormiţi nopţile,/ Bucuraţi-vă de întunericul lor,/ Eu continuu trăirea Sublimei erori/ Chiar şi în somn!/ Vai de mine, cel care sunt/ Doar subiect de studii medicale!/ Dar, mai mult, zic vouă:/ Vai de lumea preaplină de autosuficienţă!/ Pentru voi, lecţiile suferinţei sunt inutile./ (...)/ Deţin secretul supravieţuirii./ Nu vi-l spun. Nu meritaţi!/ V-aş dezamăgi încă o dată,/ Complet şi definitiv,/ Pentru că nu aţi simţi nimic!/ Cu adevărat nebuni sunt/ Cei ce cred nebuni poeţii,/ Ne-bunii poeţi." (*Efectele afectelor*)

Am găsit în cartea lui Virgil Andronescu şi câteva insule de lumină, înălţate delicat pe postament de cuvinte care au o altă vibraţie:

„Nu este greu, dar nici uşor,/ Să vorbeşti c-un nor./ Cer de lapte plutitor,/ Printre valurile tale,/ Am zărit un nor/ Perindându-se agale./ Zi de zi, de dimineaţă/ (...)/ Cerul se topeşte-n ceaţă." (*Cer de lapte plutitor*)

Umbra unui alt sentiment se strecoară în unele poezii, ca o taină ascunsă într-o cutie de rezonanţă, o poveste veche ale cărei ape nelinişte iau în stăpânire sufletul poetului:

„Întreaga adolescenţă/ Am visat/ La trup de femeie/ Mai presus decât toate cerurile/ Şi decât oricare pictură,/ Marmură sculptată ori poezie./ Mai presus/ Decât orice operă de artă/ Creată vreodată/ De unul *nebun* ca şi mine./ Acum,/ În amurgul copilăriei pierdute,/ Oricâte pietre se vor ridica/ Împotriva mea, apăra-mă-voi/ Cu propriu-mi vis,/ Cu a mea viaţă,/ Cu adevărurile şi iluziile/ Numai de mine ştiute,/ De mine plătite!" (*Estetică*)

Răscolitoare rămân totuşi întrebările pe care Virgil Andronescu le pune Creatorului, cu o revoltă neînfrânată: „Cum e, Doamne, când omul spală cu sânge icoane? Ne-ai dat libertatea de a alege şi nu toţi s-au ales numai pe ei. Unii au ales aşa-zisa fericire în locul libertăţii, libertăţii de a crede sau nu. Cum se pot salva oamenii, căci numai prin ei înşişi n-au nicio şansă, chiar dacă le-ai dat-o?! Noaptea mi-e martor pentru toate căderile."

Liliana RUS

Alex ȘTEFĂNESCU

LUCEAFĂRUL

Shakespeare este concurat ca notorietate de Hamlet. Cervantes – de don Quijote. Numai un scriitor de geniu poate crea un personaj care să ajungă mai cunoscut decât el.

Eminescu este concurat și el de un personaj al său, luceafărul din poemul cu același titlu. De-a lungul timpului, poetul a fost numit până la sațietate „luceafărul poeziei românești" (în prezent se consideră că expresia, uzată, aparține limbii de lemn a omagierii lui Eminescu și mai poate fi întâlnită numai în discursurile oficiale). În poem este indicat și un nume propriu-zis al luceafărului, Hyperion (inspirat probabil de numele unui titan din mitologia Greciei antice), care are și el o anumită notorietate.

În ultracunoscutul poem *Luceafărul*, există, cum se știe, și alte personaje, Cătălina, „o prea frumoasă fată", fiică de împărat, Cătălin, un tânăr slujitor de la curtea împărătească, numit eufemistic „viclean copil de casă", și Demiurgos, instanța divină supremă. Este vorba, deci, de o construcție epică. Mai exact, de o poveste de dragoste (care nu se încheie însă cu o nuntă). Protagoniștii sunt luceafărul și fata de împărat, care au fiecare câte un „sfătuitor": luceafărul – pe Demiurgos, iar fata de împărat – pe Cătălin.

Povestea de dragoste este imposibilă, pentru că îndrăgostiții nu sunt compatibili. El nu este un bărbat propriu-zis, ci o stea strălucitoare, cea mai strălucitoare de pe cer, iar ea – o femeie, fie și fiică de împărat. El este nemuritor, ea – muritoare.

Femeia are o aspirație spre ceva înalt, suferă de un fel de bovarism cosmic, în timp ce Hyperion, fermecat de pământeancă și de efemeritatea ei, este gata să renunțe la absolut și să se transforme în om, numai ca să devină compatibil cu cea pe care o iubește.

În memoria noastră culturală există multe exemple de iubiri irealizabile (sau realizabile doar cu sacrificii), de la aceea dintre Zeus, stăpânul cerului, și Europa, prințesa feniciană, din vechea mitologie greacă, și până la aceea dintre riga Crypto și lapona Enigel din poemul lui Ion Barbu. Cea mai cunoscută poveste de dragoste de acest fel este, desigur, aceea dintre Romeo și Julieta, personaje în celebra piesă a lui Shakespeare. Prin frumusețea sa literară, straniul *love-story* din *Luceafărul* intră în această constelație de povești de dragoste de neuitat.

Face o puternică impresie de la început stilul lapidar-enunțiativ, de o simplitate solemnă, în care este relatată tentativa eșuată a îndrăgostiților de a rămâne pentru totdeauna împreună. Acest stil dă o sugestie de desfășurare inevitabilă a întâmplărilor și de ireversibilitate. Niciun cuvânt nu poate fi scos din text și nici nu poate fi adăugat vreunul. Tocmai de aceea poemul are o eleganță statuară, pare săpat în marmură de Praxiteles. Contează apoi simetriile, reluările bine calculate, rimele perfecte, asigurate de cuvintele esențiale din fiecare strofă, și nu de vocabule de serviciu. Toate acestea creează impresia că poemul preexista în limba română, ca o legitate a ei, și că poetul n-a făcut decât să-l dezvăluie lumii.

Așa se explică de ce simțim un fel de panică ori de câte ori cercetăm manuscrisele cu variante ale *Luceafărului* și ne dăm seama că poemul *putea fi și altfel*. Versurile pe care le avem în minte ni se par definitive și indestructibile:

„A fost odată ca-n poveşti/ A fost ca niciodată,/ Din rude mari împărăteşti,/ O prea frumoasă fată.// Şi era una la părinţi/ Şi mândră-n toate cele,/ Cum e Fecioara între sfinţi/ Şi luna între stele.// Din umbra falnicelor bolţi/ Ea pasul şi-l îndreaptă/ Lângă fereastră, unde-n colţ/ Luceafărul aşteaptă."

Și avem sentimentul că totul devine nesigur, ca în timpul unui cutremur, când citim, de exemplu:

„A fost odată ca-n poveşti/ A fost ca niciodată/ Din rude bune-mpărăteşti/ Fecioară prea-curată// Şi era una la părinţi/ Şi una-n toate cele/ Cum e Maria între sfinţi/ Şi luna între stele// În umbra falnicelor bolţi/ Adesea în fereastă/ S-aşază fata într-un colţ/ Şi sara o adastă."

*

Formula introductivă „a fost odată ca niciodată" este frecvent folosită în basmele românești, aproape obligatorie. Ea îl previne, de altfel, pe cititor sau ascultător, că istorisirea care urmează este un basm, și nu relatarea unor fapte reale. În *Luceafărul,* Eminescu rupe această formulă, inserând precizarea *ca-n povești*. „A fost odată ca-n povești/ A fost ca niciodată"... În felul acesta transmite ideea că uimitoarele întâmplări pe care le va povesti în cuprinsul poemului par desprinse dintr-o poveste, dar sunt adevărate. Că doar frumusețea lor ieșită din comun le face neverosimile.

Este un exemplu de folosire subtilă a tehnicii narative. Mulți autori de proză dau astfel de asigurări: „Ceea ce am să povestesc în această carte pare o născocire, dar s-a întâmplat cu adevărat." Eminescu procedează la fel, dar mai discret, rezumându-se la explicația „ca-n povești". Explicație din care rezultă, indirect, că nu este vorba de o poveste.

Portretul fetei de împărat este unul stilizat la maximum, ca sculptura lui Brâncuși care o reprezintă pe „domnișoara Pogány". Așa cum din modelul lui Brâncuși, pictorița maghiară Margit Pogány, n-a rămas decât un ovoid cu ochi mari, din Cătălina (sau Veronica Micle, cum afirmă unii biografi ai poetului) nu este înregistrată în poem decât abstracția unei feminități încântătoare, „o prea frumoasă

fată”. Construcţia lexicală „prea frumoasă”, ca formă de superlativ, ar fi putut s-o analizeze numai Constantin Noica. Ea exprimă un mod entuziast şi generos de a aprecia calitatea cuiva, considerînd-o excesivă, cu mult peste aşteptări: *prea bunul Dumnezeu, prea milostivul bătrân, prea cucernicul călugăr* etc.

Nu aflăm, deci, ce culoare au ochii fetei, cum îi sunt desenate buzele, cum îi cad zulufii pe umeri, ni se spune doar că este „prea frumoasă”. Iar această caracterizare, aşa abstractă cum este, ne face *să o vedem*! Aflând că este *prea frumoasă,* ne simţim copleşiţi de frumuseţea ei şi ne imaginăm cum arată cea care ne provoacă o asemenea emoţie. Dacă poetul ar fi preferat oricare dintre celelalte variante pe care le descoperim în ciorne – de exemplu, dacă ar fi preferat varianta „un bobocel de fată” –, ar fi stricat totul. Cum ar fi sunat „A fost odată ca-n poveşti/ A fost ca niciodată,/ Din rude mari împărăteşti,/ Un bobocel de fată.”?

Caracterizările care urmează sunt şi ele purificate de orice concreteţe genealogico-socială. „Şi era una la părinţi”... Informaţia, aparent evazivă, este suficientă pentru întrezărirea unui portret moral. Singură la părinţi, deci o răsfăţată, obişnuită ca părinţii să-i aducă, dacă ea îşi doreşte, şi luna de pe cer. Expresie (populară) inspirată, întrucât, după cum se va vedea, Cătălina vrea ceva asemănător, şi anume o stea de pe cer.

Cât priveşte situarea fetei într-o ierarhie a farmecului feminin, a „mîndreţii”, Eminescu nu ezită să opteze pentru locul întâi din top, pentru *nec plus ultra,* recurgând la comparaţii echivalente cu un titlu suprem de *miss*:

„Şi mândră-n toate cele,/ Cum e Fecioara între sfinţi/ Şi luna între stele.”

Nu ştiu dacă un tânăr de azi are în minte sensul înalt al adjectivului „mândră”, care, în limbajul popular, nu însemna neapărat „orgolioasă”, „infatuată”, ci mai degrabă „demnă de admiraţie”. Când vorbea despre iubita lui, un tânăr de altădată nu-i spunea „gagica mea”, ci „mândra mea”.

Episodul îndrăgostirii Cătălinei de luceafăr este de o eleganţă romantică. Fiecare scenă pare gândită de Visconti:

„Din umbra falnicelor bolţi/ Ea pasul şi-l îndreaptă/ Lângă fereastră, unde-n colţ/ Luceafărul aşteaptă.// Privea în zare cum pe mări/ Răsare şi străluce,/ Pe mişcătoarele cărări/ Corăbii negre duce.”

Paşii făcuţi de fată pe sub bolţile înalte ale palatului, obişnuinţa ei de a privi neştiută de nimeni luceafărul, care parcă o aşteaptă în fiecare noapte într-un colţ de sus al ferestrei, evocă un mod aristocratic de a iubi şi prefigurează o iubire nepământeană. Cătălina are *un secret al ei* care ni se dezvăluie nouă, cititorilor, dar nu este cunoscut (deocamdată) de nimeni altcineva din palat.

O îndrăzneală artistică specifică lui Eminescu este reprezentarea inversă a practicii corăbierilor de a se orienta după stele. În viziunea poetului, luceafărul nu este numai un reper, un far din ceruri, ci este cel care *duce* corăbiile, ca şi cum le-ar remorca, legate cu odgoane nevăzute. Este o viziune de o neasemuită grandoare. Remarcabilă este şi descrierea căilor maritime ca „mişcătoare cărări”. Peste o sută de ani, un poet de-o originalitate indescifrabilă, care nici azi încă nu este bine înţeles, Ion Gheorghe, va scrie versul: „Marea, această neaşezare de veci a materiei...”.

*

Căutând cu privirea pe cer luceafărul, în fiecare noapte, şi găsindu-l în mereu acelaşi loc, ca şi cum între ei ar exista o complicitate, Cătălina se îndrăgosteşte de el. Printr-un fenomen de inducţie (misterios nu numai în fizică, ci şi în psihologie, fie ea şi o psihologie metafizică), începe şi el să o iubească:

„Îl vede azi, îl vede mâni,/ Astfel dorinţa-i gata;/ El iar privind de săptămâni,/ Îi cade dragă fata.”

În mitologia (astăzi uitată) a dragostei, identificarea reciprocă este primul moment, de maximă emoţie, al apropierii dintre un bărbat şi o femeie. În vremea noastră, fiecare candidat la dragoste vrea să afle altceva decât în secolul nouăsprezece: *dacă celălalt este disponibil.* Un bărbat disponibil şi o femeie disponibilă înseamnă deja un posibil cuplu. Pe timpul lui Eminescu, exista o exclamaţie interioară care dădea îndrăgostirii caracterul de eveniment: „Este chiar el!” şi „Este chiar ea!”.

Bucuria descoperirii partenerului de dragoste unic, nesubstituibil, aşteptat de o viaţă, este orbitoare. Aşa se explică de ce niciunul dintre cei doi nu analizează practic situaţia. Dacă între ei ar exista o prăpastie, ar alerga amândoi unul către celălalt şi... ar muri fericiţi.

Aşadar, Cătălina şi Hyperion se îndrăgostesc, fără să ţină seama de faptul că aparţin unor lumi diferite. Dar cum se poate reprezenta dragostea dintre o fiinţă terestră şi un astru? În ce ar consta ritualul apropierii lor? Cum s-ar îmbrăţişa cei doi? Ce şi-ar spune?

La un concurs pe această temă s-ar da, fără îndoială, multe răspunsuri hilare, iar unii participanţi, mai lucizi, s-ar retrage din competiţie. Eminescu a reuşit să-şi imagineze cum ar decurge întâlnirile dintre cei doi îndrăgostiţi incompatibili, unul terestru, celălalt – celest. Nu este, de altfel, prima dată când poetul îşi imaginează inimaginabilul. Reprezentarea sa este de o stranie frumuseţe; nu poate fi descrisă de altcineva în cuvinte, nu poate fi desenată (graficienii care au încercat au eşuat în kitsch; printre puţinele excepţii: Claudia Mandl), nu poate fi interpretată de actori. Poate doar o piesă muzicală ar reuşi să ne transmită o emoţie asemănătoare:

„Cum ea pe coate-şi răzima/ Visând ale ei tâmple,/ De dorul lui şi inima/ Şi sufletu-i se împle.// Şi cât de viu s-aprinde el/ În orişicare sară,/ Spre umbra negrului castel/ Când ea o să-i apară.// Şi pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie,/ Ţesând cu recile-i scântei/ O mreajă de văpaie.”

Pământeanca visează la iubitul ei aflat la o distanţă de ani-lumină (*visează la,* nu *îl visează*), îl aşteaptă cu o intensitate care aproape că i-l aduce aproape. Ne-o putem uşor închipui stând la fereastră, cu capul în mâini, şi privind chemătoare în depărtări.

La rândul lui, luceafărul îşi măreşte strălucirea înainte de întâlnirea secretă cu fata. Penajul colorat cu care se împodobesc masculii unor specii de păsări în perioada împerecherii devine, în cazul acestui personaj himeric, un surplus de lumină. Este schiţată o fiziologie eterică: „Şi cât de viu s-aprinde el/.../ Când ea o să-i apară.” Poetul nu fabulează. Îndrăgostiţii din orice regn trăiesc, la figurat vorbind, o iluminare.

(Continuare în nr. viitor)

LUNI

- Ce naiba cauţi aici? Ia fă-te că dispari, potaie!

Îmi mut fulgerător și regulamentar masca de sub bărbie până peste nas şi nu mă supăr. Aşa se exprimă de obicei domnul Vlad Plăieşu, mai plastic, mai pe înţelesul mahalalei, al artiştilor şi al oamenilor de bine şi de rău. În mahalale şi nu numai, prea puţini au moral şi prinţip (am citit undeva despre asta) şi personalitatea călcată pe dungă şi scrobită ca o cămaşă de duminică, de aceea trebuie să-ţi adaptezi limbajul, altfel nu te faci ascultat şi înţeles. Pentru poliţistul de la circulaţie, se ştie, toate femeile sunt potăi, inclusiv cea la care ne uităm toţi trei, adică eu, el şi Mimi, potaia propriu-zisă.

- O cunoşti?

Întrebarea e cel puţin stupidă. Sigur că o cunosc pe distrusa de pe cruce, aşa cum o cunoaşte şi el...

- E Lizuca de la kilometrul 85, domnu' Vlad!

Lizuca de la kilometrul '85, mărunţică, subţire, flexibilă, că putea sta încolăcită de şalele clientului cât timp se deplasa cu el de pe traseu în camera de produs de la motelul Fraţilor Pătaţi, este acum parcă prea dreaptă, mai mult copil decât femeie, în uniforma de premiantă la gimnaziu, cu coroniţă pe cap şi cu ditamai holşurubul împuşcat fix între sprâncene. E ceva sinistru pe faţa ei vopsită gros în alb cu lacrimi roşii: am văzut cândva un film despre gheişe, dar nu mai ţin minte din el decât că, dacă n-ai noroc, îţi pierzi demnitatea şi ajungi să nu mai existe pentru tine loc unde să fugi, unde să te ascunzi, aşa că doar machiajul şi cele şapte ziduri interioare cu care-ţi protejezi gândurile şi simţirea mai pot fi ale tale. Şi moartea.

E dimineaţă devreme, doar ce-a răsărit soarele, împingând umbra bisericii de cartier în jurul crucii de lemn rezemate de statuia Sfântului Anton. Capul Lizucăi e chiar lângă capul pruncului pe care-l ţine în braţe sfântul, de parcă cine-a gândit – şi-a executat – operaţia de crucificare a vrut să limpezească mesajul transmis. Probabil vreun satanist, ceva, vreunul dus complet cu capul, mai dispus să împlinească lucrarea diavolului decât să-l roage pe Dumnezeu să-l facă om la loc.

- Auzi, dar Lizuca asta nu era roşcată?

Aprob din cap şi ne uităm amândoi la codiţele negre, prinse cu funde frumos înfoiate, ale perucii. Aşa codiţe purta bunica, am văzut într-o poză veche, de pe vremea când ea era elevă şi n-avea încă o familie de care să-i fie ruşine. Pe atunci se purtau şi nişte cravate roşii cu tricolor, dar idiotul care-a fixat-o pe Lizuca de la kilometrul '85 cu sfoară şi holşurub pe-o cruce de lemn ori nu ştia, ori n-a avut aşa ceva la îndemână, ori a crezut că-i mai potrivit şiragul de mărgele turcoaz, în care deja au început să se clatine picături din lumina începutului de zi.

- Ai reacţii greşite, zice domnul Vlad, luându-şi privirea de la Lizuca şi uitându-se critic la mine şi la Mimi.

Căţeaua e prietenoasă, flutură puţin din coadă şi-i miroase manşeta cu fermoar a blugilor. Nu-l consideră duşman, aşa că se tolăneşte la loc lângă mine, ca pentru un pui de somn.

- Dacă-i vorba de reacţii, nici dumneavoastră nu staţi prea bine...

- Te pomeneşti că eşti şi deşteaptă, nu numai curvă! S-ar putea să fii de fapt proastă, alta în locul tău ar fi ţipat, ar fi chemat lumea în ajutor sau măcar ar fi fugit naibii de-aici, ca să nu intre în belele. Tu văd că stai şi te holbezi fără spaimă şi lacrimi de-ale voastre, muiereşti.

- Aveţi dreptate, am văzut eu în nişte filme cum se fac de râs femeile când dau cu ochii de-un cadavru. Ţipă ca proastele, de parcă mortul ăla s-ar face imediat zombie şi s-ar lua după ele, să le facă nu ştiu ce.

- Şi eu de ce zici că am reacţii greşite?

- Fiindcă, în loc să anunţaţi prin staţie că aţi descoperit o crimă, staţi de vorbă cu mine şi pierdeţi clipe preţioase.

- Nu-mi dau seama la ce filme te uiţi, dar să ştii că în realitate se întâmplă altfel, serviciul Omucideri se deschide ceva mai târziu, după ora opt, că trăim într-un oraş civilizat. S-o crezi tu că Poliţia lucrează nonstop, cu cafea şi gogoşi la pachet şi cu familia neglijată, ca să cureţe străzile de infractori şi asasini. Poveşti de-astea să le spui lu' mutu', ăla care-i şi surd, pe deasupra!

Cum cunosc câte ceva despre isprăvile domnului Vlad, îmi ţin gura. E treaba lui că l-au dat afară de la Omucideri (după ce l-au dat afară şi de la Moravuri&Droguri) şi l-au transferat, ca pe tâmpiţii fără studii la Academie, să dirijeze circulaţia într-un oraş cu trei semafoare, o singură piaţă agroalimentară şi vreo douăzeci de biserici. Când eşuezi, din ditamai funcţia de detectiv în Capitală, unde eşti spaima interlopilor, într-un târg cât o batistă, ai toate motivele să fii nesatisfăcut de viaţă!...

Nu-mi vine să plec, mă ţine pe loc un fel de lene amestecată cu jale. Poate că ar trebui să plâng puţin, cât să-mi stric machiajul care oricum e de ieri, că n-am avut timp să-l refac, luată cu treburi numai bune de şters rapid din minte. Ar trebui să ajung peste drum, la

chioşcul de ziare unde lucrez sub acoperire, ca vânzătoare cu juma de normă: câteva ore dimineaţa, cât să împrăştii lumina tabloidelor şi a vreo trei gazete politice de culori diferite, pline de eufemisme guvernamentale despre sex, printre cei dornici să fie la curent cu pulsul realităţii. Dornicii ăştia sunt puţintei, pensionari de toate mamele, câţiva nostalgici ţărănişti, suspinând după partidul lor practic inexistent, vreo doi poeţi care n-au înţeles nici până acum că Direcţia de Difuzare a Presei s-a desfiinţat de două decenii şi care mă întreabă inutil când primesc „Luceafărul" şi „România literară", plus câteva gospodine (în număr variabil) şi mai multe eleve de liceu care devorează broșuri din colecția „El și Ea", ca să-și umple golul din viață. Mă rog, oraș mic, cititori puțini, bine că mai trăiesc și ăia și sunt dispuși să dea câțiva bănuți pentru a-și ridica nivelul cultural... Datorită lor mă simt câteodată respectabilă, ca orice om aflat în câmpul muncii și contribuind, prin activitatea sa legală, la dezvoltarea economică a patriei (şi a oraşului).

- Până la urmă, ce cauţi pe străzi la ora asta, tu n-ai auzit de lockdown?

- Domnu' Vlad, și dacă aș fi fost surdă aș fi auzit, dar trebuie să deschid chioșcul de ziare. Eu nu lucrez la Poliție, să deschid după ora opt.

Nu râde. Nu gustă gluma care-o trădează pe intelectuala ascunsă în mine, ştiut fiind că orice vânzătoare de ziare este o fiinţă cu mult peste gloata de analfabeţi funcţionali de care sunt pline statisticile.

- Vorbeşti ca una care-a terminat liceul, bravo ţie!

De fapt, ca una care-a terminat ceva mai mult, dar nu-i cazul să mă dau mare. Cine-și ține gura are numai de câștigat, am învățat asta pe pielea mea, în lungile sesiuni de reeducare prestate de Vili Fiorosu', stăpânul meu fără acte.

Mă mai uit o dată la Lizuca și mi se rupe inima de mila ei. O amărâtă, după ce că viața și-a bătut joc de ea, nici moartea n-o lasă în pace. Cine-a omorât-o n-a considerat-o om, ci obiect, unul ieftin, pentru care n-ai nici urmă de respect. Sper ca făptașul să fie prins curând și pus după gratii, deși mă cam îndoiesc de hărnicia și eficiența organelor. E a doua crimă în opt zile (pe Zuluf au găsit-o lunea trecută țeapănă și spoită, dar nu crucificată, ci goală pușcă, în poziție de fetus, pe treptele bisericii Sfântul Ioan din celălalt capăt al orașului), dar secția de Poliție n-a părut să clocotească din cauza asta. Nici presa locală nu s-a prea băgat, ocupată cu subiecte fierbinți din campania electorală, față de care soarta prostituatelor propriu-zise e mărunțiș, nu merită să-ți bați capul cu el.

Domnu' Vlad nu mă mai bagă în seamă, nu se mai holbează la Lizuca și îl văd cum își caută, fără grabă, cheile prin buzunare (mașina de la circulație este pe undeva, dincolo de părculețul de după semafor, păzită de câțiva arbuști pipernicițí și atât de acoperiți cu praf, încât juri că sunt din material de camuflaj, ca uniformele soldaților din Afganistan); e momentul să dispar rapid, așa cum mi-a sugerat de la bun început, cu Mimi ținându-se cam fără chef după mine. Maidaneza are o slăbiciune inexplicabilă pentru bărbații înalți, în blugi și cu ochelari negri săltaţi peste freză. I-o fi plăcând cum miros ei a amenzi date şi ignorate, fiindcă, pe plan local, nimeni nu-i atât de fraier încât să ia în serios nişte procese verbale de contravenție rutieră. La ora asta, străzile sunt în continuare pustii, în bună parte din cauza interdicției de a circula altfel decât cu certificatul verde la tine, ori cu o declarație pe propria răspundere, prin care precizezi unde, cât timp și de ce ți-ai părăsit domiciliul; astea și adeverința de la angajator îți asigură libera circulație, teoretic și valabil la primele ore ale dimineții. După aceea, jandarmii care pândesc zădărnicirea combaterii pandemiei de Covid dispar, și lumea își vede de treburile ei, durând-o fix în mască (sau în cot) de restricții și de legi.

Părculeţul situat cam vizavi de biserica romano-catolică nu-i vreo minune a naturii și nici vreo dovadă de bun-gust și artă peisagistă: un hexagon îngrădit cu zid de beton și grilaj din fier forjat, plus cinci intrări-ieșiri, ca să nu pierzi prea mult timp ocolindu-l, cum fac mașinile, pentru că, în vremurile lui bune și străvechi, cred că aici n-a fost parc, ci sens giratoriu. Cu timpul, inventivitatea edililor care s-au perindat la conducerea târgului l-a dotat cu niște bănci din lemn, pentru odihna gospodinelor cu sacoșe și a comentatorilor de vârsta a treia, care, când nu se ceartă între ei pe teme de interes obștesc, dormitează cu un ziar pe piept; cele câteva alei, fântâna arteziană cu mâzgă verde și îngeraș ținându-și mâna la sex, plus o toaletă publică acoperă o suprafață care ar putea trece drept oază de liniște, dacă unul dintre cele trei chioșcuri de pe latura sudică (unul de ziare, unde lucrez eu, unul cu sendvișuri calde și automat de cafea, unde lucrează Chiorul, și unul care mă enervează) n-ar sparge urechile și inimile trecătorilor cu tot felul de manele sfâșietoare despre iubiri pierdute, bani pierduți și dușmani care te vor mort, deși eu, personal, n-am înțeles niciodată de ce când ești sărac-păduche, nu te invidiază nimeni, nu-ţi vrea nimeni viaţa sau moartea.

Chiorul n-a venit încă la serviciu, fapt care mă miră: de obicei deschide înaintea mea și mă privește cu superioritate, clipind din singurul lui ochi valid, și acela acoperit parțial de albeață. N-are bani pentru operația de cataractă, deși se laudă cu o programare peste trei zile la o clinică de fițe din Capitală, unde-l va duce cu Mercedesul frățicul Paulică, cel putred de bani. Bineînțeles că de un an tot aud: „sunt programat peste trei zile", și voi auzi același lucru și peste alți doi ani, și peste zece, dacă nu se întâmplă vreo nenorocire între timp, care să ne scoată din această buclă (nu temporală, ci de minciuni).

Doar ce-am terminat cu aranjatul ziarelor și al cărților din colecția „El și Ea", că domnul Vlad apare cu telefonul în mână și cu un aer de statuie umblătoare: nu poți citi nimic pe fața lui, iar blugii și tricoul stau pe el ca pe gard în toiul iernii. Mimi îl miroase cu bucurie, de parcă ar avea un os de ros în mână.

- Potaia asta de ce n-a deschis încă?

De data asta nu mai e vorba despre mine, ci despre vânzătorul de sendvișuri calde (mă rog, scoase din

frigider congelate și dezghețate în cuptorul cu microunde), al cărui client fidel este domnul polițist. N-am să înțeleg în ruptul capului cum poate un om, aflat încă în deplinătatea facultăților sale mintale, să mănânce mizeriile alea prost ambalate și mirosind de la o poștă a fast-food la mâna a treia. Aş putea să-i ofer, în schimb, un covrig la pungă, marca Boromir, dar m-ar refuza, chiar dacă aş desigila punga în fața lui: ar face o mutră gen „cine dracu‘ știe pe unde ai umblat cu mâinile alea!”, semn de mare prudență și înțelepciune.

Cafeaua espresso aburește în paharul de plastic și miroase destul de bine, dacă stai să te gândești cam cum și unde spală lucrătorii de la firmă găleţile cu apă din automat. Nu beau niciodată cafea, am mereu în rucsac un pet de doi litri cu ceai din tot felul de plante, neîndulcit, că zaharul e toxic, iar mierea de albine mult prea scumpă pentru bugetul meu anemic. Care buget, în primele luni de detenţie (am fost adusă în târg cu forţa și ţinută din scurt, ca să nu fug ca o nebună unde-oi vedea cu ochii), a fost și mai anemic, fiindcă Vili Fiorosu‘ este, înainte de toate, cel mai zgârcit individ pe care l-am întâlnit în viaţa mea. La început, mă punea să-i fac liste cu necesităţi personale și domestice, mai mult ca să se distreze, fiindcă tăia de-acolo ceea ce i se părea de prisos, adică totul. Abia când a considerat că sunt domesticită, mi-a dat drumul în lume, cu o sumă derizorie, din care trebuia să cumpăr cele trebuitoare pentru casă și masă. Mâncarea bună nu se face cu bani puţini, oricât de grozavă bucătăreasă ai fi, dar pe Vili nu l-a învăţat nimeni acest adevăr simplu. A trebuit să-i mulţumesc de mii de ori, în gând și rugăciune, bunicii mele, Smaranda, care, trecută vitejește prin „epoca de aur”, cu alimente pe cartelă și înlocuitori la orice, știa să gătească pentru o familie întreagă și m-a învăţat și pe mine să mă descurc, cu puterea exemplului și având mereu la îndemână îndemnuri de genul: „Nu da banii pe prostii, că burta n-are geam”; „Mănânci ca să trăiești, nu invers”; „domnul nostru Iisus Cristos a postit 40 de zile în deșert, și noi nu putem sări peste o masă?”. Mă rog, cuvinte înţelepte, aş putea continua la nesfârșit șirul lor, că sunt tânără și încă nu m-a lăsat ţinerea de minte. Partea bună a fost (și este) că Vili nu mănâncă pâine, iar eu nu pun gura pe carne, așa că mi-au ajuns întotdeauna banii ăia puţini pentru coșul zilnic, mai ales după ce i-am făcut injecţii de reumatism vecinului Tache Bulgaru‘, mare agricultor chiar și acum, la a treia tinereţe pe pământ străin; n-a mai fost nevoie să cumpăr zarzavaturi și legume din piaţă, ceea ce pe Vili nu l-a interesat absolut deloc. Pe el îl interesa mâncarea gătită curat, că a avut hepatită când era mic și chiar și acum se îngălbenește și-i vine să vomite când vede o pată de grăsime pe cârpa de șters vase.

- Ce faci, visezi?

- Nu, domnu‘ Vlad, mă gândeam la Lizuca.

- Nu te mai gândi, că are cine-o face. Deștepţii de la Omucideri încep curând să se încurce unul pe altul pe-aici, în căutare de probe și indicii.

- Nu-i ajutaţi?

Se uită lung și mă mir că nu mă înjură, auzi la mine, potaia cu tupeu, care-i aduce lui aminte, la marele mișto, că a fost, nu de mult, un detectiv de succes...

- Câteodată nu te poţi ajuta nici pe tine însuţi.

Asta da, replică de thriller psihologic! Nu cred că-mi este adresată, domnu‘ Vlad, pe stomacul gol (cafeaua nu-i mâncare), stă de vorbă cu sine însuși, filosofând pe înţelesul lui, nu al meu.

Valeria MANTA TĂICUŢU

(fragment din romanul „Zile roz și zile negre”, în lucru)

Rădăcinile sinelui

De când am deschis ochii pentru prima dată am fost privegheat de Făgăraş. Acest maiestuos şir de săgeţi alburii aruncate de geneză spre cer m-a fascinat și călăuzit prin viaţă. Am încercat adesea să mă gândesc la bunici, la casa de la Victoria, cu scopul de a identifica o amintire timpurie, cea dintâi poate. Un proces de reconstrucţie dificil, negura timpului fiind cu atât mai deasă cu cât încercăm să ne afundăm în oceanul de dinainte de existenţa conştientă a sinelui. Oricât aş fi sondat, toate drumurile convergeau spre un nedefinit, ceva care nu ţinea nici măcar de cele mai elementare simţuri, gustul, mirosul. Tot încercând să străpungi cu gândul acest hăţiş, ajungi inevitabil la un sentiment care te nelinișteşte, care nu îţi dă pace. E acea senzaţie care te încearcă când te gândești la cum va fi propria moarte. La început, această comparaţie poate șoca prin faptul că nicăieri este asociat nu numai cu moartea, dar și cu copilăria timpurie.

Raţiunea trebuie pusă la muncă. Aş putea spune că prima amintire concretă sună cam aşa: „Mă pregătesc să ies din adăpostul casei părinteşti. Prima imagine este uşa care se deschide. Primul pas este temător. Prima răsuflare este repezită, o gură de aer rece îşi face loc în plămâni. Privirea se aţinteşte asupra fundului curţii și a potecii nesfârşite care duce spre el. Imaginaţia lucrează și vede zmeii și zgripţuroaicele din poveşti cum stau ascunşi şi pândesc, îl simte pe omul spân cum aşteaptă să apară. Frigul intră puţin în oase, mediul este necunoscut, încep să explorez.” Efortul este în van, construcţia tocmai enunţată este cel mai probabil o fabulaţie ex-post, fapte trecute prin filtrele raţiunii, extrapolate, adevărul rămâne însă ascuns. Prima amintire nu se lasă ghicită cu una, cu două.

Fiindcă raţionalul a eşuat, soluţia trebuia să vină din altă parte. Mi se întâmplă cu regularitate ca subconştientul să lucreze și să mă împingă spre

rememorarea clipelor celor dintâi. Se întâmplă spontan, aparent fără nici un stimul extern. Pur şi simplu mă trezesc infuzat de aromele celor mai vechi amintiri. Aceste momente au fost conştientizate, şi prilejurile create le-am folosit, şmechereşte aş putea spune, ca să intuiesc cărarea spre frântura de memorie căutată. Aşa că am început prin a iscodi cauza, ca orice om îmbolnăvit de concret, de materie. Nu mică mi-a fost mirarea de a afla că aveam de a face cu un catalizator primordial. Aerul pe care îl inspiram îmi stârnea procesele neuronale ce sfârşeau ineluctabil în a mă arunca într-o nostalgie neînţeleasă, sentiment ce îl asociam indubitabil, de fiecare dată, cu amintirile copilăriei. Şi totuşi, aceste guri de aer nu veneau atât de des, erau rare, inopinate, mă luau tot timpul pe sus şi parcă mă transportau în altă dimensiune. Concluzia evidentă: trebuie să fie vorba de un aer deosebit.

Mult mai târziu am recunoscut acel aer, au fost nevoie de ani şi ani de viaţă ca să îmi dau seama că în spatele lui sunt Făgăraşii. Da, munţii, depresiunea de-a pururea bătută de brize răcoroase, prospeţimea a ceva imaculat. Locul naşterii mele a fost adânc pecetluit în cele mai mari străfunduri ale sufletului printr-o amprentă imperceptibilă, dar totuşi omniprezentă. Izul acesta ieşea ocazional de acolo şi găurea învelişul de materie numit corp, spre a încerca o împrospătare a amintirii primare. Unii ar fi tentaţi să afirme că simţul olfactiv încerca să îşi facă de cap cu mine. Eu sunt îndrăzneţ şi spun că nu poate fi vorba de aşa ceva. E mult mai profund, e vorba de o revelaţie pe care orice om poate să o aibă asupra originilor. Puţini oameni o mai au, aşa că mă simt norocos că i-am dat de cap.

Vedeţi voi, este ceva sublim la mijloc, nu poate fi ceva olfactiv, deoarece senzaţia m-a încercat şi în mijlocul Bucureştiului, mediul urban nefiind faimos pentru calitatea aerului, nici pentru plăcerea stârnită de cumulul de miresme găsite aici. Aidoma fragilităţii şi perfecţiunii unui fulg de nea, aceste clipe de graţie se manifestau exact la fel. Mi-aş irosi timpul pentru a le descrie, sunt atât de înrădăcinate în mine încât nici măcar o disecţie nu le-ar putea reliefa într-o manieră suficient de exactă; şi apoi, nu ar avea nici un rost, exactitatea e de prisos în această materie. Sunt convins că fiecare din noi are amprenta lui specifică, fiecare este priponit de o rădăcină sufletească, definită de un sentiment unic ce poate fi înţeles doar de persoana în cauză. Materia specifică acestei năluci este metafizica, şi de aceea cunoaşterea ei trebuie să vină pe fondul unei revelaţii.

Ce e demn de reţinut este următorul fapt: o dată regăsit, acest sentiment ne poate oferi încrederea necesară străbaterii celui mai arid deşert. Vremurile, oamenii, accidentele sorţii nu ne mai pot deznădăjdui suficient de mult ca să ne îngenuncheze. Suntem mereu tineri, mereu pregătiţi de a înfrunta necunoscutul, chiar şi moartea, deoarece suntem conştienţi că la originile noastre se află un necunoscut mai mare, dar nu suficient de mare pentru a ne nega identitatea. Aşa că, îndemnul este: *Nosce te ipsum*!

Dincolo de 1 şi 0

Cum trăim vremuri tulburi, poate a venit momentul să ne îndreptăm gândurile. A sosit clipa să ne amintim ce am uitat, să scoatem din străfundurile inconştientului colectiv acea licărire de lumină necesară şi suficientă. Unde ne putem îndrepta privirile, dacă nu spre artă?

Orice drum înapoi începe mai întâi cu o rememorare a stării de fapt. Pentru a o înţelege în profunzime, avem nevoia de a parcurge fiecare etapă premergătoare stadiului actual. Noi, românii, dar nu numai, putem spune noi, oamenii, trăim o eclipsă a simţirii. Goana nebună după material, după palpabil, ne-a transformat în nişte maşini care nu pot funcţiona decât având în faţa lor orizontul eficienţei, al utilitarismului, al suficienţei momentului prezent. Drumul a fost lung, greu şi plin de silogisme, abstracţiuni, miniaturizări şi infinite potenţări ale capacităţii de calcul. În aspiraţia noastră de a încununa raţiunea umană şi de a o pune pe un piedestal cosmic, am dat naştere unor ideologii absurde, am destrămat ţesătura socială, am fabricat idoli falşi, ce se hrănesc cu 1 şi 0, am redus fiinţa la dorinţe primare ingrate, dreptatea a devenit mai mult ca niciodată accesibilă doar celui puternic, egalitatea vârtos clamată ne-a transformat într-o gloată uniformă. Ştiinţa, puternic erodată de pozitivism logic, şi-a pierdut busola, respectul faţă de înaintaşi a devenit exclusiva reverenţă fată de moştenirile băneşti obţinute, credinţa e confundată cu religia, şi cea din urmă a fost transformată în negoţ. Sufletul a fost zdrobit de suficienţa morbidă în care ne complacem.

Natura umană a avut enorm de suferit, şi o dată cu ea viaţa pare a se sfârşi pe acest pământ. Unde mai putem găsi azi liniştea vetrei, calmul acela manifestat de simţire atunci când intuieşte împăcarea cu sine însăşi, pacea sufletească la care toţi tânjim? Oamenii aleargă necontrolat de colo-colo, mai nou ne-am perfecţionat atât de mult această fugă, încât nu mai este necesară nici măcar schimbarea peisajului, suntem absenţi în propriul corp. Carcasa goală pe care o privim în oglindă ori de câte ori ne trezim este garanţia unei vieţi ratate. Suntem goi pe dinăuntru, pentru că nu am vrut să mai deschidem porţile, pentru a lăsa înăuntrul nostru inefabilul. Unde e doar sticlă în cadre de oţel, sunt de fapt monştri ai platitudinii care aşteaptă să ne şteargă identitatea. Încercăm să explicăm totul, să cuantificăm totul, nu putem rămâne împăcaţi dacă nu clădim o argumentaţie pentru orice. Avem impresia că dăm peste cauză, dar uităm că orice cauză este în mod ultim doar un alt efect, ignorăm cu desăvârşire imposibilitatea aflării cauzei

primordiale. Scopul existenței noastre ne este ascuns, și asta nu ne fascinează, cel puțin nu la fel de mult precum ne preocupă relativismul moral în care am ajuns să trăim. Ne dorim această stare de ambiguitate, vrem să o perpetuăm cât mai mult, pentru ca binele să fie rău, și diabolicul diafan, pentru că „scopul scuză mijloacele" a ajuns o deviză în noua doctrină a utilitarismului. Nu putem opri tăvălugul, nu ne putem da jos din carusel, pentru că actul de voință necesar nu există la un robot. Această formă fără conținut care este omul începutului de secol 21 este necesară prezervării orânduirii sociale și economice, a *statu quo*-ului cu care ne-am obișnuit și pe care îl credem unica realitate posibilă în care ființa umană poate prospera. Confortul și civilizația au ajuns să omoare cultura. Democrația de carton în care trăim a reușit să ne impună valorile celor mai corupți și josnici dintre noi. Viața a eșuat lamentabil în frică incontrolabilă de moarte: unde mai e demnitatea umană? Homo Sapiens e o vorbă în vânt, o minciună a darwinismului, pentru că înțelepciune nu există în lipsa unui spirit. Înțelepciunea nu e rațiune goală, nu e randament optim, e conștiință și simțire mai mult decât orice.

Cheia scăpării noastre este o revoluție spirituală, nu una tehnologică, precum ne este prezentat și servit la orice colț de stradă, pe orice post TV, în orice postare de pe rețelele de socializare. Ce mod mai bun de a stârni o reacție autoimună a spiritului, dacă nu prin îmbrățișarea artei? Ne referim aici la arta care merită a fi savurată, care dorește să egaleze Creația și să depășească în frumusețe natura. Drumul de întoarcere poate fi mai ușor decât ne-am putea închipui! În România încă mai avem exemple de artiști, mai avem suflete care pot da, pot oferi pe pânză o părticică din sufletul lor pentru a vindeca, pentru a reumple atât de multe carcase goale. Exuberanța spiritului nu poate fi înfrântă, oricât de mult ar decădea marea masă. Ea nu poate fi lichidată, pentru că își are izvorul în inconștient, rațiunea nu o poate cuprinde, deci nu riscă să fie contaminată de biți, de USB-uri, de smartphone. Îndemnul ar fi: căutați adevărul prin artă! Pentru a salva omenirea, pentru a ne însănătoși națiunea, pentru a oferi o speranță generațiilor care vor urma, pentru a nu deveni o baterie sau o rotiță a mașinii de tocat suflete, avem nevoie de artiști! Căutați artiștii adevărați! Ei au nevoie de noi, de admiratori, acum mai mult ca niciodată, noi avem nevoie de lumina lor călăuzitoare, pentru a ne regăsi spiritul. Noi trebuie să aprindem făclia, și ea va lumin!

Avem nevoie de un peisaj să ne amintim cum arată toamna, să simțim căldura printre frunzele cald colorate, să ne afundăm în cerul unei seri de iarnă, să lăsăm gerul să ne împrospăteze plămânii, să căutăm ghioceii spre a ne pune un zâmbet în suflet, avem nevoie de un *plein air* de vară să rememorăm vacanțele petrecute la bunici. Trebuie să privim o natură moartă, să înfruntăm inevitabilul, chiar și dacă doar printr-un exercițiu al imaginației, să ne amintim că moartea ne poate aștepta în orice zi, dar nu poate fi nici măcar definită, dacă nu ar fi viața; observând neînsuflețirea, să ne întărim și să cugetăm asupra monumentalității simțirii. O mângâiere și o floare, un dor și un odor, puritate și efemeritate, bucurie și fertilitate, să ne lăsăm cuprinși de astfel de sentimente privind pictați niște bujori. Elementul vieții, apa, învolburată, originea ei, cerul înstelat, cuprinse într-o marină. Abstract, dar cu rezonanțe de iubire. Nu vrem întuneric, vrem luciri ondulatorii de lumină selenară, asta să căutăm întotdeauna într-o pictură abstractă. Căci aici ne putem înșela cel mai amarnic, dar trebuie să ne oferim această încercare pentru a putea răzbi în fața duhului artei urâtului, care a profitat de abstract în cele mai lugubre moduri. Vom reuși, vom aprecia frumosul! Un început, o schiță, o eboșă curată, fie cărbune, fie penel, poate creion, în final nu contează, să contemplăm! Ar fi putut fi acest timid debut fără mâna divină a artistului, a omului? Întrebări retorice, dar nu în van! Întrebări ce trebuie puse pentru a ne deștepta. Dar atunci când ne întretaie privirea un portret? Căutătura din ochi, particularitățile bărbiei, o personalitate în defilare, ridurile frunții, găsim în cele mai ascunse unghere străfulgerări ale sufletului imortalizat pe o pânză. Ar fi posibilă această captură a unui spirit într-o imagine? Doar dacă și numai dacă inefabilul există, rezervorul spiritualității își face astfel manifestată prezența prin opera de artă. Nu e un lucru de nimic, e cosmic, artistul vede cu ochii minții sufletul omului din portret, chiar dacă în final iese doar un ghici, sau mai ales dacă nu nimerește ipostaza dorită a subiectului, el creează, dă naștere nu doar unei imagini, ci unei potențialități, unui univers posibil. În acel univers paralel, omul poate fi altfel decât în cel prezent; poate fi aceasta o dovadă indirectă că nu suntem doar o sumă simplă de organe și membre, nu doar materie, ci și spirit? O pictură de gen, iată aici un punct de cotitură, cum să eternizezi rutina, cum să dezlănțui simboluri dintr-un colț de cameră întunecată în care se lasă doar ghicit un birou. Geometrie în spațiu, sculptură, gravură, basoreliefuri, coloane dorice spre infinit, sau, de ce nu?, corintice, să fim mai îndrăzneți. Trebuie să redescoperim arhitectura veritabilă, să ne putem uita și în sus cu satisfacție, atunci când ne plimbăm agale. Unde sunt meșterii care mai pot încununa o clădire? Or fi ei toți pierduți? Spiritul înflorește sau se usucă doar atât cât îi permite fiecare dintre noi. Artistul, întruparea omului creator prin definiție, trebuie așezat din nou în centrul de greutate al societății. Rațiunea triumfă cu adevărat doar atunci când își cunoaște propriile limite, atunci rostul ei e încadrat cum trebuie, și ființa umană poate prospera și sufletește. Suntem capabili de mai mult? Afirmăm cu tărie că da! Avem datoria divină de a fi mai mult, așa că trebuie să zămislim sinergia prin redescoperirea artei din fiecare dintre noi.

Octavian STOICA

6 decembrie 2021

Haos...

E haos între noi, Doamne! Haos pe pământ!
Nu ne mai auzim, nu Te mai auzim
Se înalță către Tine vechiul Babel
Dorința păgână a primilor oameni.

E haos pretutindeni, o mare de haos
Cât vezi cu ochii – regres de început
Fiara infernală cu sufletul ros
Nu aș fi vrut s-o văd, n-aș mai fi vrut.

E iarăși noapte pe pământ,
Același întuneric ce frumusețea curmă,
Iar Lucifer desface supremul legământ,
Pornind un ceas al lumii: înfricoșatul ceas din urmă.

Luceafărul stins

Lut și patimă, patimă și lut
Arde tot cerul, când îngerul i-a fost sacrificat
Pentru o păpușă de pământ neșlefuit
Durere amorțită – ființei mele veșnic scut.
Pentru o păpușă fără viață, fără vină:
O, chip frumos cu suflet slut!
N-ai să mai poți visa aievea în lumină.

Focul din iad cuprinde gândul,
Acel gând pe care niciunul din noi
Nu-l bănuie, nu-l cunoaște; nu l-am fi vrut –
Ne e străin și gol, și rece –
Amintirea se topește în primul păcat,
Iubirea mea te ocolește; se închină și trece...

Când morții înviază în lacrimi otrăvite de osândă
Peste noaptea îngerului tău sacrificat...
Iubire și ură, eșec sau izbândă
O, spune-mi!
Spune-mi tu, ființă serafică,
Ființă plăpândă!
Grăiește povestea despre patimă,
Povestea noastră despre lut.

Pământul vuiește a lacrimă,
Tresaltă stingher; mustește a vină...
O, chip frumos! O, suflet slut!
Îți cerșește păpușa puțină lumină...
Și plângi, condamnat peste fire
Nu ai de unde să îi dai –
Păpușii tale fără viață –
Luceafărul stins... cândva, într-o altă iubire.

Omul-stea

Oamenii sunt stele, stele singure în lume arzând
Reflexia lor din cer e Dumnezeul care tace
Fiind la început iubire și fiind cuvânt
Divinitatea în ființă se preface.

Iadul lui Dante

Odată cu pandemia redevenim apatrizi
Blocând accesul spre suflet,
Cu o fereastră imobilă de plexiglas.
Nu mai simțeam emoția lumii
Sfâșiată în două de urgie...
Avocații diavolului umpluseră pământul
Cu teoriile închisorilor salvatoare
Transformând oamenii planetei
În cercuri de fum și-n rotocoale.
Cu ultima gură de aer pur
Am tras obloanele ființei
Și am plecat spre iadul lui Dante
Ca să-l ajut pe Iuda să urce la cer
Dezorientat, îmbătrânit, stingher...
Merita... această ultimă favoare!
Alți trădători îi furaseră
Locul de veci din Infern.

O altă Afrodită

Noi? Frumoasă ironie! Noi nu mai suntem noi,
Ci doar o umbră ne atinge nostalgică, privirea
Mă nasc în alte brațe – o nouă Afrodită...
Tangoul amintirii nu va mai fi același pas monoton
în doi
Sunt tot aici, și nu-s... sunt prea departe de tine
Am plecat undeva cu noul meu nume,
pe care marea-l rostește uimită
Am plecat undeva în alte brațe; în brațe de poveste
unde mă simt din nou... iubită...

Trăiește fără să ucizi!

Tu, care pictezi pe suflet săruturi,
Cu tandrețea unui cântec de leagăn
Tu, tocmai tu nu înțelegi
Că trăind clipa cu furie,
Îi strivești esența frumuseții,
Transformând-o-n materie:
În materie brută, amorfă, primitivă,
În piatră secătuită de vise –
Banală sinonimie a stărilor de fapt...

Tu, tocmai tu refuzi să înțelegi
Că trăind clipa cu furie,
Cu nerozie, cu disperare...
Trăind clipa până la...
Și dincolo de epuizare
Ucizi elixirul nopții
Răspândit în tic-tac-uri
Risipite de floare,
În ambrozia spirituală
A primilor zei...

Amalia Elena CONSTANTINESCU

Elisabeta BOȚAN

Năzuință

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram fire,
fire de lumină,
prinse în aceeași țesătură.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram versuri,
versuri ale aceluiași poem.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram dumnezei,
dumnezei ai aceleiași lumi.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram străluciri,
străluciri de timp,
uneori eram clipe,
alteori eram veșnicii.

Elegii pentru mama

I

Eu am să plec, mamă,
Am să plec chiar acum, mamă.
Mă arunc în apele neștiute ale timpului
Și-am să mă îmbrac într-o pasăre,
orice pasăre,
care să-mi împrumute drumurile ei,
toate rutele zborului său,
care duc în depărtare,
orice depărtare,
și-o să mă adăpostesc într-un colț de cer,
de cealaltă parte a soarelui,
și-am să pun nori între noi,
am să pun mulți nori, mulți nori,
nori în toate culorile orbilor.

II

Ah, mamă...
tu niciodată n-ai crezut în lacrimile mele...

Ah, mamă...

Dar să știi, mamă, că acum nu mai plâng
atunci când durerea mă ajunge,
doar mă transform în lavă
și apoi în rocă.

Alteori,
când mă încearcă plânsul,
mă transform, pur și simplu, în cenușă;
și doar vântul, cu zborul lui înalt,
mă mai adună și-mi redă forma de femeie.

III

Ca o pecetluire...

Cuvântul mamă se descompune
în fântâna copilăriei în care ochii mei
caută însetați chipul duioșiei.
În depărtare, răsună cântul rănit al unei păsări...

Noapte de august

În memoria lui Federico García Lorca

Noaptea se îneacă
în propriul plâns
când, încremenit, peste ea cade cerul,
cu zorii lui acoperiți de sânge.

Luna se face albă
și fuge îngrozită din piață
pe spinarea unui taur fioros.

Vai, pământul se îneacă
cu numele lui Lorca,
și însăși istoria, îmbrăcată de doliu,
își acoperă chipul
cu un văl de baladă țigănească!

Măslinul, în genunchi,
adună cu frunze tremurătoare
roua versurilor sale.

Ireversibil

O fractură de timp,
peste capetele noastre,
marchează o cruce de drumuri.

Și nu,
Nu vreau să te mai întorci.
Astăzi, prefer să te invoc
în lumina amintirilor.

Anotimpurile vieții

„Nu putem să-l ajungem niciodată pe Dumnezeu, însă curajul de a călători spre El rămâne important”, spunea Constantin Brâncuși, iar poetul **Ion Toma Ionescu** întărește spusele acestea și printr-un nou volum de poezie, **Crucea de piatră***, în care deschide noi căi ale poeziei prin originalitatea, tinerețea clocotindă și harul cu care a fost înzestrat, în această minune care se numește viață („literele sunt frunzele / prin care respirăm / cu Dumnezeu odată / cuvintele rugăciunii... // suntem pădurea fermecată / cercetând de aproapele / fața întunecată a minunii vieții / înluminând clapele negre și albe / și ascultând în pragul dimineții / la matineu / Sonata lumii” – *Înveșnicire*).

Prozator și poet prolific, Ion Toma Ionescu tratează în scriitura sa aspectele firești ale vieții, aflate pe axa naștere – iubire – viață – stingere, trăiri puternice ale unei inimi aflate în plenitudinea zbaterii sale.

Fărâmă de dumnezeire, omul este împovărat și cu o cruce (fie ea din lemn sau „de piatră”), pe care este dator să o ducă până la capăt („în urmă / copacii tăiați cu securea / împlinesc profeția / înlemnind pe morminte / cuvintele cruci / ca să nu mai poată Nimeni / să egaleze măreția / Înveșnicirii”), Cuvântul însă fiind piatra de temelie pe care Creatorul a dorit să facă lumea („La început a fost Cuvântul”), astfel încât „Nimicul” (devenit substantiv propriu din pronume negativ) să nu îl poată distruge.

Parte a acestei Creații, poetul poartă pe umerii săi greutatea și gingășia Cuvântului. Nimic nu este întâmplător, totul se petrece „prin voință divină / însăși viața e parte / din moarte... / ne antrenăm alergăm / înotăm ripostăm / ne lansăm cu parașuta / ne trage ața / e un mix de stări în mișcare...” (*Crucea de piatră 2*).

Conceput ca o petrecere a anotimpurilor văzute prin sufletul poetului, volumul de față e o trecere în revistă a tuturor etapelor vieții, cu o primăvară – copilărie verde („Spring is green”), o vară – tinerețe strălucitoare („Summer is bright”), o toamnă – maturitate coaptă („Autumn is yellow”), o iarnă – bătrânețe înțeleaptă („Winter is white”), dar și cu cel mai frumos anotimp, al cincilea („The fifth season”), anotimpul perpetuu și prezent – Iubirea.

Titlul, mai mult decât sugestiv, primește diferite conotații, în funcție de etapele vieții la care se referă. „Crucea” e însăși viața, transpusă în realitatea imediată a omului drenat de trăiri, tăceri, eros, bucurii, greutăți... credință.

Realizat strategic, volumul începe cu o geneză... Primind Cuvântul, trebuie să-l diseminezi, „Să rostești cuvântul” („cuvântul e liber / să zboare / cât mai departe // umbră în soare / și viață / în moarte.”), apoi începe primăvara vieții înțeleptului, a învățatului, a poetului, a omului („ninge tot timpul / caligrafiez cu acribie / literele albe / zăpada iese din pagini / abia de mai disting / marginile” – *În cartea în care scriu eu*).

Nemărginirea scriiturii este punctul forte al lui Ion Toma Ionescu. Poemul trebuie să zboare spre ceruri („filă de carte / scrisă de înger / împingând roua / în hieroglife suspendate / și înflorind aerul / precum coarnele unui cerb” – *Viața e dinaintea mea*), să cânte, să se înalțe în „cuget și simțire”, să pătrundă în ființă, revigorând-o.

Tema volumului este viața în curgerea ei firească, o temă bogată și atotcuprinzătoare, o privire nostalgică și retrospectivă, dinspre un posibil deznodământ către un incipit deja trăit („e o iarnă / de ținut minte / liber la alb / necuprins / viscolul latră / fierbinte și / la crucea de piatră / felinarul / s-a stins” – *Crucea de piatră*), o bogăție de ființări omenești văzute prin „albul” înțelepciunii („mă credeam tânăr / și m-am trezit / într-o bună zi / fără vârstă” – *Îndreptar pătimaș*).

Iubirea călăuzitoare e motorul ce face posibilă curgerea ireversibilă a timpului, într-un respiro de viață („orbit de soare / te caut / oglindită în mine / zveltă / cu brațele arămii / despicând / valurile” – *Pe plajă*), o trăire a sferelor yin și yang, o contopire sufletească („te puteam respira / risipindu-mă în aer / și înluminându-mă de respirația ta” – *Cu mersul tău de prințesă nordică*) și erotică a acestora („mi-am schimbat ochii / pot vedea lumea / pe toate fețele... /... / Cum știu ei adumbri / în patria coapsei tale, / noapte zi, noapte...” – *Schimbare de ochi*).

Un foarte fin observator al reacțiilor vieții la iubire („nu e decât / un ghem / de lână / care / se desfășoară / rostogolindu-se / în ghearele / unei pisici / jucăușe / ... / și ajungi / să te luminezi / te îndoi” – *Viața o pisică sălbatică*), autorul jonglează poemele într-un registru stilistic măiestrit minuțios de orfevrierul harnic și neobosit în a-și devoala cele mai frumoase cotloane ale sufletului aflat în permanenta febră a creației („iubind am crezut / în veșnica / tinerețe / ca și cum / ne-am fi găsit / paradisul / promis” – *Tinerețe fără bătrânețe*).

Erosul așezat la locul lui „menit din cer” este un element coagulant al vieții. Fără acesta, lumea ar fi dispărut sau ar fi fost searbădă („ceara se topea / și din lujerul ei / curgea / miere” – *Ceară și miere*).

Alături de minunea vieții și iubirii apare femeia aceea bună de iubit, cea care dăruiește liniști și neliniști deopotrivă („am studiat zeci de tratate / privind corpul femeii divin / cu linii perfect ajustate / rotunde și prelungi / care nu pot ascunde / minunea scânteii / când ajungi sub crusta / boabei de struguri în vin /... / corpurile femeilor aparțin zeilor / vieții și dragostei” – *Prostituata regală*), aprinzând trupul, mintea și sufletul bărbatului („raiul luminii / ca un capăt de linie / picură pe buzele arse / stropi de apă vie” – *Când vorbesc în numele tău*), ieșit învingător din lupta vieții cu partea ei ascunsă („trupu-i gol / scăpat din zăgazuri / de căprioară ucisă / legat cu sfori / serba singura lui victorie...”).

Condiția creatorului de frumos nu îi este deloc străină lui Ion Toma Ionescu, e o extensie a sinelui liric, e modalitate de trai, de desăvârșire („privesc fix și aștept / (ca)trenul încărcat / cu metafore / ieșit de pe șine / între coline veline / să apară înzăpezit... // În cer bat aripi, / necuprinse ecouri / sporind distanțe.” – *Poem alb*), aflată cu o bogăție de sentimente tocmai în „Al cincilea anotimp” („un expresionism rece / calculat abandonat / într-un deșert / de un violet intens / în care să mă transpun dens / ca într-un poem într-un vers // Sunt atâția mesteceni, / riguroase semne / irizând scăderea nopții.”).

Poemele de forță, adevărate *ars poetica*, pe care ni le desfășoară ca pe niște pânze acest pictor de suflete, sunt reale bijuterii lirice desăvârșite într-o manieră postmodernistă, transfigurând dura realitate într-un cântec de viață și iubire.

Ancorat deopotrivă în cele cinci anotimpuri în care trăiește cu intensitate fiecare batere de aripi, poetul Ion Toma Ionescu se înalță cu fiecare poem, luându-i în zborul său și pe cititorii care pot, datorită versului său, să se desprindă de teluric și să acceadă înspre înalt. Cu crucile (de puf, lemn sau piatră) ale lor în suflete, cu frumusețea poeziei în sertarul inimii, desprinderea de negru e mult mai ușoară, Lumina Cuvântului câștigând victorie după victorie.

Petronela APOPEI

* *Crucea de piatră*, Editura Art Creativ, București, 2021

Ionel BOTA

O femeie spală oasele mele și cântă

Un copac mi-a crescut din vintre ca un miracol,
rădăcinile lui se află în aorta inimii mele,
ramurile lui au înflorit în plămâni să pot respira mai ușor
iar o floare mi-a ieșit pe gură
să vorbească în numele meu
în vreme ce dragostea mea pentru tine
este singura rațiune a ochilor de a vedea
mult mai limpede
lumea
„jos, în vale, la izvor”,
la loc de odihnă, la loc de verdeață,
o femeie spală oasele mele
și cântă

Poem cu ștreangul de gât

Pe scara de mătase a lunii în diminețile poetului nu mai coboară nici un înger să deretice prin camera mortuară până și Dumnezeu deliberează dansul hirsuților prin roua necredinței
dar până la mausoleu te mănâncă viermii care combat în numele adevărului că toate sunt o apă și-un pământ

astăzi o femeie ți-a reproșat că haina îți stă strâmb pe umeri
că mâna stângă e deja victima unui neașteptat cârcel
că vinul de viață lungă s-a acrit în pavilionul himerelor

Un poem cu ștreangul de gât e viața aceasta
nici nu mai apuci să-l termini și deja făt-frumosul a părăsit povestea din carte și îți înlocuiește pielea, oasele, trupul cu noroiul altor cuvinte
desenează o altă livadă în raiul ponosit și reînvie șarpele poleiește cu aur merele făcătoare de minuni
își lustruiește sabia în sângele tău îndrumă povățuiește folosește aspiratorul din debaraua sfinților uitați
până și Dumnezeu deliberează dansul hirsuților prin roua necredinței
dar până la mausoleu te mănâncă viermii care combat în numele adevărului că toate sunt o apă și-un pământ

Eșarfă

El stă la taifas
cu stelele,
nefiresc întârziatele stele
din dimineața cuvintelor care
nu s-au rostit încă.

El ține în palmă
ochiul meu,
șterge lacrima în care
s-au ascuns sufletele voastre
obosite

Îngere, nu te înspăimântă când
vezi prin ochiul acesta al nostru
deriva lumii și monstrul trădării
cum dă târcoale cinei celei de taină?

Dar el scoate eșarfa,
îndepărtează mulțimile,
numește tăcerea piatră pe piatră,
întreabă lumânarea despre
somnul de piatră
al părinților,
despre locul în care
inima de piatră a
mesagerului
s-a făcut munte și templu
și-mi scaldă aripile în apa fântânilor
din lună

Cântec pentru femeia trezită din somn

Noapte bună, dragostea mea, noapte bună,
dintr-o stare a confesiunii mele
mi se trage dorința să opresc
cerneala asta care mai curge întristată pe hârtie,
să fiu pricină gândului că fără tine
mai sunt doar un soldat neinstruit
și voi confunda realitățile suprapuse
în inima mea iubitoare
când Dumnezeu dă un ordin să afle dacă mai sunt viu
și dacă ți-am adus ghiocelul din muntele templului
nici o rană nu mă mai doare și totuși te uită
cum curge umbra aceasta de parcă e rudă cu mine
iar vederea lumii se întâmplă prin ochii mei
cei furați statuilor,
ei stau pregătiți să se aprindă în înalturi
veghind ca fructele păcatului să stea
pe ramul răzimat de luna care colorează aici jos
bluza mamei dintr-o altă primăvară căzută în ruină,
de tâmpla gândului meu te poți sprijini acum cu visul tău,
cu nerăbdarea ta, cu mirarea că înfloresc
în toate primăverile numai pentru tine

noapte bună, dragostea mea, noapte bună

Peisajul în care m-ai așezat

În timp ce mama vede toate astea lumea se naște
a doua oară
dispare teama și iubim zilele și nopțile aici lângă stele
nu le mai aprinde îngerul dar un strop din vinul cel bun
tot ne mai răsfață buzele
și ne pipăim disperați ridurile și privim nisipul nemilos
al clepsidrei

și-i scriem prințesei de bosfor cu un ciob din sticla dimineților risipite prin munții din preajmă aud lupii iernii care vine aud sufletul meu cum foșnește îndurerat așteptând vecernia printre brazii copilăriei și somnul de-acum în crevasa universului nu e decât așteptare disperare locuiesc nimbul unui sfânt al cuvintelor dar el nu mai zâmbește demult

tu nu mai știi culoarea sângelui meu așezat în eprubetele zeului nefast din nopțile ispășirii mâna mea strângea tăișul pumnalului ca să afle adevărul despre ploi și ninsori

și peste ceara obiectelor lumina cădea piezișă

era în alertă speranța oamenilor groapa o săpau singurătatea și gândul că toate au un sfârșit dar în ceaiul cu cardamom s-a întors amintirea vacanței de la tropice corabia adusese la țărm balada într-un cufăr din aramă și veacurile dinainte au început să trepideze în marile cărți să întârzie apelul de seară toamna îmi tatuează pleoapa stângă îmi bandajează sufletul mă descrie trupului decăpățânat desfătarea vine pe un catafalc de frunze veștede semnul medaliei îl vedem pe catargul din zare dar aici destinul lovește cu o cravașă din răchită iar pe tabla de șah nu izbutim pașii valsului fiindcă ne lipsesc aripile un lampadar e purtat de fantasma păpușii de porțelan într-un tablou ochiul subretei lăcrimează de dorul valetului ascuns în șifonier

peisajul în care m-ai așezat mă dezmiardă rujul buzelor tale pune poemul chiar acum în firida inimii să nu mă rătăcesc pădurea a trimis nisipul pe plaja trecutului îl cern îngerii păzind relicva până când marea va îmbrăca în valuri încremenirea de statuie a cântecului de pe urmă

Septembrie

Și cât te iubesc preț de o disperare ascunsă în mormântul unde fericirea așteaptă să renască

în golul cuvintelor ar fi loc de mângâieri dar și cerul acesta s-a prăbușit peste noi

citeam cartea lui iov și blestemam pe regele orb oglinda mi-a smuls chipul și carnea fără piele a obrajilor mei este ea însăși mască zilelor de-apoi

au urmat nașterile și treptat mâinile tăcerii au astupat gurile ce tânjeau să cânte statuii din celălalt anotimp

și cât te iubesc când urletul amânat al lupilor dă târcoale amurgului în toamna în care anatomia frunzei fi-va neliniștea că te văd tot mai rar că hologramele nu mai dezmint decât începutul că mă pregătesc pentru plecarea fără întoarcere

aici în turla cu ornicul dintre veacuri unde păstrez clipele pierdute în lacra în care giulgiul prăfuit al relictelor adeverește cele de pe urmă cuvinte și cât de mult te iubesc

Shamballa

Înzăpezise dorul meu în van strigându-ți numele prin munții lunii

așteptau dimineața frivolă împărați și regi

se adunaseră deodată cu toții în camera mea din cetate

deschisesem fereastra să intre vara cu toate drepturile ei de a ne relata cum nu poți ocoli dragostea

vine ca un stilet care se înfige singur în inimă sau poate îl manevrează fantasma lui iunie

veghea poetului începuse o dată cu moartea lui sub forma unei nașteri în biserica arderii de tot eu eram sub narcoza unor iubiri amânate nu știam că versurile mele se vor risipi în labirint

au rămas cu piatra dezmoștenită runele se mai puteau desluși

când dangătul clopotului deschide muntele nostru

înviem și murim

murim și înviem

încă mă mai tortureză visul cu tine dragostea mea

Trupul meu vindecat

În seva anilor voluptatea renunțărilor seamănă cu necrologul în care statuile plâng amar

până la marea traversare vântul atinge rănile deschise

răvășește planșele din templu

sfințească-se numele tău, îngână pustnicul și se retrage în icoana odihnei

capul s-a desprins de trup în prezența mamei care naște

pe cel fără de chip pe cel fără de lacrimi

ritualul fericirii are și etapa lui sonoră de pe dig lacul se vede când zeul nebun biciuiește valurile își dezbracă pielea și carnea sângerândă se acoperă cu iarba atinsă de lună

înghiți un xanax și spectacolul poate începe

încet-încet ferestrele coboară sub clopot încet-încet îi spunem flăcării să nu mai ardă

cuțitul vânătorului taie mai întâi aerul apoi separă tinerețea de bătrânețe

lemnul e starea prin care alunecarea în susul râului înfruntă nisipul clepsidrei

tu ești acum pregătită să te reverși din tatuajul pleoapelor în trupul meu vindecat

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești
sub egida
Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești

Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Secretar de redacție: Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Ion PANTILIE

Corespondenți:
Elisabeta BOȚAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

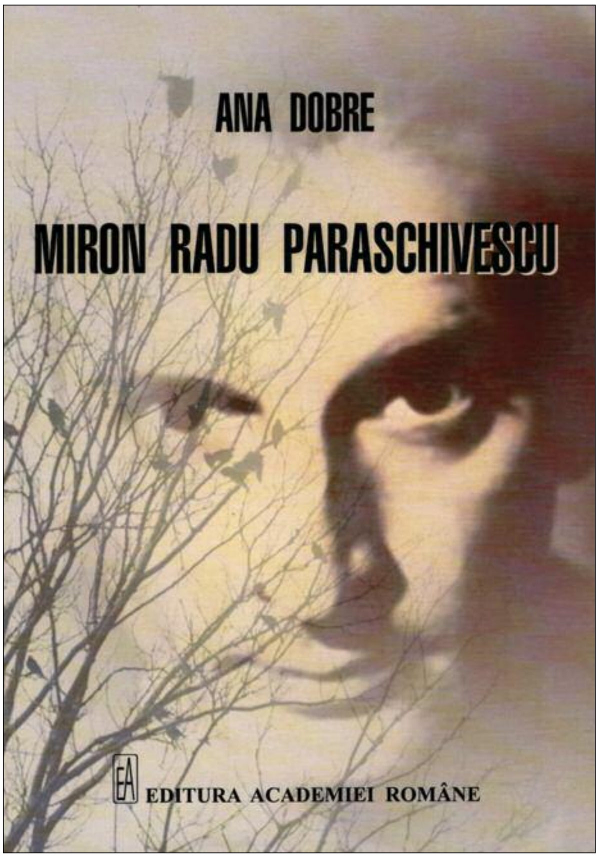
Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea și alte opinii decât ale redacției.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

LITERATURA ROMÂNĂ

Un scriitor urmărit cu toate mijloacele 24 de ore din 24

Pentru un scriitor de valoare sau de condiție medie, monografia rămâne un mod complex de a-i surprinde viața și opera, pentru că acest tip de lucrare este în același timp un fel de istorie literară care vorbește despre opera scriitorului în contextul istoric-literar-politic dat, este o critică a acestei opere și, totodată, este evaluarea „la zi" a operei.

Acest sentiment îți lasă cel puțin monografia ***Miron Radu Paraschivescu***, semnată de criticul **Ana Dobre**, cunoscută ca o prezență remarcabilă în critica românească contemporană. Lucrarea a apărut în anul 2020, la Editura Academiei Române, București.

Dispunând de un material informativ bogat, precum volumele poetului, *Jurnalul unui cobai* și *Amintiri*, mărturii din epocă, articole și studii critice, cele două dosare Miron Radu Paraschivescu ș.a., Ana Dobre reușește să facă un portret literar obiectiv (în măsura caracterului de adevăr al informației folosite) și, oricum, o critică pertinentă a operei poetice, dramatice și jurnalistice, care nu dă curs nici elogierilor din epocă, nici detractărilor, poetul *Cânticelor țigănești* fiind un scriitor destul de controversat.

Structurarea cărții în patru mari capitole – Repere biografice, Poezia, Teatrul, Jurnalismul – permite tratarea aproape a tot ceea ce a însemnat scriitorul și omul M.R.P. Nu mă voi opri, însă, decât asupra unui fragment din atentul (detaliatul) portret politic ce i se face scriitorului: „Înscris în rândurile P.C.R. din 1933, până prin 1945-1946, Miron Radu Paraschivescu este atașat și devotat în totalitate partidului (...). Anii 1946-1950 sunt ani de ezitări și dubii, considerațiile pro și contra au o pondere egală; anii 1950-1954 sunt ani de opoziție (...), *disidența* lui Miron Radu Paraschivescu fiind un fapt evident începând cu 1954 (...).

Perioada de după 1950, cu ezitările, dubiile sale, (...), marchează și începutul urmăririi sale de către Securitate. Parcursul său politic este acela de la entuziasmul exultant al ilegalității, la frondă și opoziție, mergând până la disidența evidentă în actul curajos al restituirii carnetului de partid (scrisorile din 30 octombrie 1969 și 9 martie 1970 publicate de G. Dimisianu)." (p. 164)

„Dat în urmărire și verificare, Miron Radu Paraschivescu a fost, în ultimii aproximativ 20 de ani, un om urmărit cu toate mijloacele 24 de ore din 24.

«Agentura» de urmărire este complexă, formată dintr-o rețea de șase agenți care se infiltrează în cercurile de prieteni și chiar în casa proprie: agentul Dragomir al colonelului Budișteanu, Zola sau Zoia al lt. col. Olimpiu, Stere Ion al maiorului Barbu S., Vasilescu de la direcția II, Filipescu și Minculescu ai lt. Ionescu." (p. 224). Așadar, prietenii cu care împărțeai pâinea și coala de scris ajungeau turnătorii, vânzătorii tăi. În ce Românie frumoasă am trăit, poporul meu contemplativ!

Dimpreună cu aceste lucruri, cartea Anei Dobre rămâne un reper de lucru bine făcut.

Virgil DIACONU